

zeruko ARGIA

IDAZKOLA TA BANAKOLA: OKENDO, 22 - SAN SEBASTIAN - TEL. 426666 - PREZIOA: 6 PEZETA

Irakaskintza eta Gizartea

Irakaskintza itza aipatzeak utsak sortzen digu pentsamentu eder eta zabalik! Denok aho batez, bakoitzaren nortasuna urratu gabe, ahalik eta osotasun andienean pertsona ezitza dela diogu irakaskintzaren eginkizuna. Elburu hau ukatuko lukeanik iñor balitz gure madarikazio guziak berehala beregan izango lituzke. Gure realitate guzia ordea, gu asko ohartu gabe, elburu horren aurka dago. Guk irakaskintzari erasten diogun eginkizuna, bai sozialista deitzen diren gizarteetan eta baita kapitalistetan ere, gaurkoz amets uts bat besterik ez da.

Izan ere irakaskintzaren eginkizuna gizarte konkretu baten egoeratik ezin ditekela berezi, ez gara jabetzen. Gizarte horren egiturak zer eta nolakoak diran jakin gabe, irakaskintzaren betebeharrak zehatza ezin ditekela ikus. Irakaskintzaren egituren gizartearen egiturari, loturik eta uztarturik dago.

Nahi ta ez, gaurko egunez behintzat, gizarte bakoitza estatu batez dago buruturik. Estadua gizon batzuen eskuetan dago. Gizon hauek ez dute edozer moduz agintzen.

Gizartean diran talde indartsuekin bat datoz. Leku guzietan hala gertatzen da, talde indartsu hauen izenean ez bada hauen onaren alde behintzat, agintzen dute.

Agintaritzak eskuetan dutelarik gizartearen gaurko sozial egiturari irau eraztea, beste asmorik ez dute. Agintaritzari eltzeko beste biderik ez dute.

Gaurko egoerari irau erazteko estatuak ba du zenbait tresna: indarrezkoak batzuk (gudarostea — ejerzitoa — eta polizia), indarrezkoak eta ideologiazkoak besteak (justizia) eta azkenik ideologiazkoak (irakaskintza t. a.).

Irakaskintza estatuaren tresna mota bat da ideologiaren tresna alegia. Estatuaren tresna izanik egoera sozialaren zaintzaille izan behar du. Eginkizun hori gudaroste edo ejerzito bati dagokion moduan ezin dezake bete. Gaurko egoerari irau eraziko dio eta indartuko du, bere modura edo erara. Eta hori da laburkiro bederen ikusi eta aztertu behar duguna.

Estadua, gaurko egoerari eltzeko, ezin ditekela azaldu talde konkretu baten interesen zaintzaille, gizarte osoaren interesen zaintzaille bezala baizik. Behin baino gehiagotan interes desberdinen artean, denen gain egongo balitz bezala, gauzak konpontzen eta zuzentzen azaldu zaigu. Baina hala ere gizartean batzuk zantpatzaille eta

besteak zantpatuak! Eta ain zuzen hau da estatu guziek ukatu eta bide batez gorde nahi dutena. Horretarakotz, beste zenbaiten artean ba dute tresna egoki bat: irakaskintza.

Izan ere irakaskintzaren eginkizuna gaurko gizartean ez da ahalik eta osotasun andienean pertsona ezitza, gizarteko diferentziak eta batzuen agente aspiratzailea gordetzea eta bide batez indartzea baiño.

Nere esanaren ziurtasuna ikusteko adibide bat edo beste azalduko dut. Esan ohi da, irakaskintzak, denei gauza bera, ideiak, eta pentsa molde berak irakasten dizkielarik, aur guziak begirune berdinean eta batez ikusten dituala. Beraz eskolan aurrera ateratzen dana balio dualako izango da eta atzean gelditzen dana ikasteko balio ez dualako berriz.

Egia ordea besterik da. Nor dira, ain zuzen, atzeratuena gelditzen diranak erriko talde xehen seme, langille, nekazarien seme t.a. ez badira? Gertaera hau begien aurrean daukagun gauza da. Honen esplikazioa arkitu behar da.

Langillearen emea tontoagoa, moztzagoa dalako gauza horrela gertatzen dala esatea, iñuzu edo maltzur bati ezik ez zaio iñori bururatu.

Egia esan, gertaera honen beste esplikabiderik ez dago, irakaskintzak aurrak desberdin artzen dituala aitortzea baizik. Irakaskintzan erabiltzen dan mintzaira, ez da, ain zuzen, aur guzientzako berdiña.

Langilleen semeentzat edo nekazarien semeentzat ulergaitzagoa da andi jendeen semeentzat baino. Hauentzat etxeko mintzaira eta irakaskintzan erabiltzen dan mintzaira berdintsua da. Pundu honetan beraz erri xehearren semei eragozpen gogorragoak ezartzen dizkio andizki jendearen semei baino.

Bestalde, irakasten zaiena eta erri xehearren semeak bizi duana bi mundu desberdin dira. Irakasten zaiena ez du bere bizitzaz zer ikusirik. Haur honi sustrairik gabeko gauza zaio. Mintzaira ez eza guna batetik eta urrutiko mundu bat bestetik, aun honen eskolako etorkizuna asera aseratik dago erabakia. Zaila ez ezen ia ezinezkoa izango zaio aurrera ateratzea.

Zoritarrez gurasoek aurrak ikasteko ez duala balio pentsatuko dute eta lanean astea dela gauzarik onena. Irakaskintzak berak aurrera

ateratzen eragotzi diola, ez dira jabetuko.

Adibide hau zehaztasun gehiagorik gabe ere aski nabarmen da irakaskintzaren eginkizuna ikusteko: gizarteko diferentziei eutsi eta erriari bere egoera tristea onar eraziaz, diferentziak indartu eta sendotu. Horrela estatuak bere

zantpaketa sendotzen eta zabaltzen, jarraituko du.

Beraz ondoren bezala munduan zehar irakaskintza alorrean zerbait berririk egin nahi dutenek, ba dute zer pentsa eta zer egin. Eginkizun garrantzagoa dute oraindik inperialismoaren menpean dauden lurraldeek. Hauek etxekoari eta kanpo-

koari aurpegia gogor erakutsi behar diete.

Zer kultura eman? Zer pentsa molde sortu? erri nortasuna ukatu ala indartuko duan kultura ezarri...?

Juan Elustondo

NON ZER

- HALA ETA GUZTIZ, GASTEIZ
Knörr ... 3 garrean
- ARTETXEREN OROITZAPENA
Haranburu-Altuna ... 3 garrean
- TXINAKO EKONOMIA
Ansola ... 5 garrean
- ZENBAT GARA
Amatiño ... 4 garrean
- PAILLASOAREN MEZA ETA TEOLOJIA
Arostegi ... 11 garrean

NERE BORDATXOTIK

Azken tristea nere aurtengo oporraldiak!

Arantzazu gairako gozamenak garraztuko zituzten berri samina iritxi bear zuten nunbait.

Goiko Benta ostatuko telefonoak bildurra ematen zidan azken aldera. Telefonoaren txirriak nere onetatik ateratzen ninduen.

Lenengo albiste beltza:

Zumarraga-ko "Gurrutxaga" baserriko maiorazkoa il zala. Ogei urteko gazte liraina bera. Beste aintatek bezela, kamioan utzi zuen bizia, edo kamioko okerretik.

Aspaldiko artu-emanak ditut famili arekin.

An nintzan —nola ez— Zumarraga-ko elizkizunetan Arantzazutik jektita.

Andik ordu gutxira, Joxe Artetxe-ren il-berria.

Arantza batetik, eztena bestetik.

Akabo nere pozak eta alaitasunak!

Egunez burumakur eta gabeen lorik ez. Ezin burutik kendu.

Artetxe ta ni ez gihan atzo goizeko lagunak.

Nik sei urte nituen garaian eza-gutu ninduen ark.

Errezil-go "Granada" baserritik Azpeiti-ra eramane ninduten gurasoak eskola pixka bat ikas nezan.

Andik urtebetera Zarautz-a aldatu ziran gurasoak eta aietara bildu nintzan ni.

Azpeiti-n eskola batean ibili gina esaten zidan Artetxe-k.

Ura azi samarra zan ordurako. Ni umea artean.

Ark ni gogoan, nik ura ez.

Geroztik etzan eten gure arteko adiskidetasun lokarria. Ben benetako adiskide ta lagunak gihan; alkar maiteak eta amarretatik berderatzitan berdin pentsatzen genduenak.

Zenbat eta ezagutuago, orduan da geiago maitatzen zan Artetxe.

Gutxi dira aren neurriko gizonak.

Zein birtute arrigarritz jantzia zegoen ikusirik, lotsatu egiten nintzan aren ondoan.

Bai itxusi ematen zuela nere zabarkeriak aren zuzentasunaren inguruan!

Kristau bezela, guraso bezela, gizon bezela, akatsez josia ikusten nuen nere burua Artetxe-rekin biltzen nintzan bakoitzean.

Santu batekin ote nengoen ere pentsatu izan nuen bein baiño geiagotan.

Alare, aren gogozkoa zan pekatari aundi au. Ezin da obeto uztartzen gihan.

Azken alde ontara erabat erre-txindua aurkitzen nuen sarritan.

Gure erriaren egoerak min ematen zion. Euskaltzaleon arteko burruka ta konpondu-ezina zer esanik ez.

Ezin kalkula Artetxe-k zenbat supritzen zuen.

Geiegi estutzen zuen bere burua. Izan ditek txarrena zeukan gaitzarentzat.

Guretzat inportantzi kaxkar bat besterik etzuten gauzak ikaragarria zuten Artetxe-rentzat.

—Artu petxu, Joxe —esaten

nik—. Ori ez da motiboa jarri zeran bezela jartzeko. Utzi alde batera uskeri oiek.

Jarraiz zuk betiko bidean, ezker eta eskubira begiratu gabe.

Mando bidetik ibili bear degu "trapa-trapa", batere estutu gabe.

Pasako da oraingo ekaitzaldia; argituko da zerualdea.

Lasai, Joxe, lasai!"

Parrez asten zan "trapa-trapa" itza entzuten zuen bakoitzean.

Esango luke Pelai Orozko adiskideak. Geienetan, beti ez esateko, testigu izaten baizan.

Nere bixitan on aundia egiten ziola aitortzen zidan Joxe-k.

Eta, au jakini, nola gelditu ura ikusi gabe?

Joxe-ren idazle mailla, eskritore mailla nolakoa zan aurreko egunetan agertu dute beste idazle trebe batzuk.

Ogei bat liburu inguru ba-dira ark idatzia. Danak etxean ditu dala uste det.

Xamurtasun berezia zuen aren lumak; goixo ta eztiki zekien gauzak esaten. Paisaje bat agertzera-koan bezela norbaiten gorlpenak egiterakoan. Benetako idazle sena zuen berekin.

Zientzi eta jakinduriz aberats diran asko arroteak dira idazle bezela. Joxe bete-beteko idazlea zan.

Eldu akiozu ark egindako edozein libururi.

Batzuk atsegiago izango zaizkitzu besteak baiño gaiari dagokionez.

Baiña danak dira dotore biribil-duak eta ondo idatzia.

Aspertzen ez duten liburuak. Aixa ta neke gabe irakurtzen diranak.

Azken urte auetan euskeraz idazteari ekin zion gogotsu.

Asieran, oituraren paltaz, nagitasun pixka bat nabaitzen zitzaion.

Askatzen ari zan, arintzen. Gero ta obeto egiten zuen; gero ta erre-zago zerabilkien luma.

Gipuzkoak eta Euskalerrriak ez dute nolanaiko gizona galdu.

Euskaldun jendea, zorionez, kon-turatu da zein galdu degun.

Illeta elizkizuna ikusi besterik etzegen. Ez dakit alako betekad-erik egundo artu duen San Inazio Parrokiak.

Aundiagorik ez du artuko gero ere, geiagorentzat tokirik ez dauka-ta.

Ba-dira bakar batzuk len egin-dakorik ezer onik ez dala uste du-tenak.

Alakoak ez dute aintzakoz artu-ko Artetxe-ren lanik.

Bestelakoak, ordea, bakoitzari berea emanzale diranak, ez dute nolana aztuko azpeitiar idazle prestua.

Euskalerrrian dozena bat Artetxe bagenitu, beste oillar baten kuku-rukua entzungo genduke.

Agur, lagun zar, agur Joxe!

Joan zera zu, ondo merezitako atsedena artzera.

Guk ez dakigu zenbat denbora-ko gauden eta noiz artuko degun Algutidunaren deia.

Itz ematen dizugu, Joxe, zure bide beretik jarraituko degula ar-nasbiderik degun artean. Mando bidetik "trapa-trapa", jokera zita-lei kasorik egin gabe.

Ta, egun batez, Joxe, berriro zentzua jabetuko dala uste degu Euskalerrrian.

Zenbat miñ ematen zizun orain-go zentzugabekeriak!

Etziñan zu gaurko mundurako gizona.

Gizonegi baiziñan eta itzal aundiegi baizenduen oraingo arinke-riak irentsi al izateko.

Arrastorik utzi gabe igaroko di-ra oraingo arinkeriak, baiña zuk idatzitako lerroak (maitasunezko lerroak), or geldituko dira denbo-rale zakar guziak menderatuta.

Baran

CAJA LABORAL POPULAR

(LANKIDEEN AUZO-AURREZKI ONTZIA)

— DIRU - PRESTAKETA ELKARTEA —

Aurrezki kutsa onen laguntzak: — gizarte-saillean
— diruketa-saillean
— lantegi - zuzendaritza saillean

ZUK AURRERATUTAKO DIRUAREN BIDEZ, LANGILLE ASKORI, BERE LAN-SARI
PREMITIK IRTETZEKO BIDEA SORTUKO DIEGU

Laguntza ezin oheak, etekin eta irabazirik aundienak eta illeroko sari ederrak
eskeintzen ditugu

Gure landolak orri auetan idikiak daukagu:

Mondragoi
Aretxabaleta
Elorrio
Barakaldo
Ondarroa
Andoain
Plazentzi - Soraleze-
Ofial
Ormaiztegui
Beasain

Gernika
Zumarraga
Elgoibar
Markina
Bergara
Altaasua
Eibar
Tolosa
Pasai San Pedro
Errendon

Gasteiz
Bilbo
Legazpia
Irun
Durango
Amorebieta
Azpeitia
Ernani
Zarautz
Sestao

Azkoitia
Mungia
Yurre
Bermee
Lasarte
Santurce
Zumaya
Donostia
Irufia
Deba
Anzuola

CAJA DE AHORROS
MUNICIPAL DE PAMPLONA

SARASATE, 5

TELEFONO 224440

Onen ajetziak orri auetan dituzu:

Tudela, Billaba, Huarte-Iruñe, Etxarri-Aranaz, Txantrea, Errotxapea, Azagra, Eneritz, Martzilla, Isaba, Huarte-Arakil, Ensancho, Lerin, Otxagabia, Karkar, Olazagoti, Sartaguda, Abiltas, Milagro, Fitero, Kadreita, Andosilla ta Noala-Berlain.

Agencias:

Tudela, Villava, Huarte-Pamplona, Echarri-Aranaz, Chantrea, Rochapea, Azagra, Enériz, Marcilla, Isaba, Huarte-Arakil, Ensancho, Lerin, Ochagavía, Cárcar, Olazagutia, Sartaguda, Abiltas, Milagro, Fitero, Cadreita, Andosilla y Noala-Berlain.

TRANSPORTES

azkar

ERAMAN-EKARRIRAKO KAMIOI AUNDIAK

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijón.

Donosti'tik egunero:

Iruña, Bilbao, Gasteiz, Jerez de la Frontera, Cadiz, Al-cante, Murcia, Cartagena, Granada, Almería, Santander, Valladolid, Zamora, Palencia, Salamanca-ra.

Asteen Iru aldiz:

Sevilla, Lugo, Coruña, Orense eta Vigo-ra.

Carretera Gral. a Hernani - B.º Ergobia - DONOSTIA

Telefonoak: 450313 eta 459723

Aptdo. 1381

Paper zikin eta Maltzur bat

«Ikastolak aurrera»

Bai, aurrera doaz Ikastolak. Aldapa gora, izerdi askorekin, buruauste latzekin, baiña aurrera.

Eta aurrera joango ere euskaldun guzian ahalegiñei esker. Eta aurrera besa-tiraka dihoan idi-parearen antzera. Bi joera dituzte: bakoitzak bere aldera egiten duena bata. Biek batera, aurrera, egiten dutena bestea.

Nahiz eskubiak tira bere aldera nahiz ezkerak, bakarrak tiratzen badu, biek amiltzen dira. Joko ori onartu dutenez gero bakoitzak bere aldera tira behar dio. Baiña aldi berean, biek batera, aurrera, egin behar dute. Aurrera ez egitera, toki berean gelditu eta bakoitza bere aldera bakarrik atera, indartsuenaren esku legoke biek amiltzea.

Ez dago beste biderik edo biak aurrera bakarrik tira, lagun-kiro, leial eta jator edo bata besteen aldero eta biurrikeriei eutsiz aurrera pausok eman. Eta ohea deritzaigu bigarren bide au, besa-tiraka dihoazten idi-parean joera au. Bestela oso erraz sartu bai ditezke, zuzenaren zuzenez, sekulan ere etxera irixten ez dan bidean.

Baiña inolaz ere ontzat ematen ez dugun jokabidea auxa da: euskal-nortasunarentzat ongarri litzaken guzia desegin nahi izatea.

Izena zuen politiko talde baten txanda izango zen lehen. Aldizkari batena edo liburu-xorta batena edo abeslari edo artista talde batena gero... Ikastolen txanda da gaur... Bihar beste zerhaitena...

Begira nolako janari goxoz ezkatututako garranga eskeintzen diguten: Faszismoaren haurka — Kamarilla Klerikal eta razistaren haurka — Ikastola Herriko eta demokratiko baten alde. Firma serio onekin eskeintzen dute gezur-ontzien azokara, beren bost orrialdeko jenero eskasa.

Zaharra da beren jokabidea: izena duen guzia berenganatu... edo morroi bezala erabili... edo kakeztu... Euskal-nortasuna duen guzia desegin.

Bi indar-etsai dituzte une onetan beren asmoak betetzeko. Ikastolak artzen ari duten indarra eta erri-miñez jokatzen duen eliz-alderdia. Min dute Ikastolak euskaldun izatearekin. Min eliz-alderdi aundi bat ere euskaldun agertzearekin.

Euskal-nortasuna indartzeak ematen diote min datorren bide-tik datorrela. Ezin dute eraman Ikastolak indartzerik. Ikastolei indartzen laguntzerik.

Orregatik erantsiko dizkie Ikastolei izan dezaketen gaitzik eta ajerik txarrenak. Klerikalismoaren, razismoaren, faszismoaren, reaktionarismoaren eta diskriminazioaren gaitz kutsakor, ustel eta ilgarriak jota daude. Ez dugu gaitz oien aurka txertoa arturik daukatunik esaten, baiña bai gaitz oietan itotzeko arrixkurik gabe arkitzen direla.

Dena dela gauza bat iritxi nahi lukete: Ikastolei indarrak nahastu, elkarrekin piakaiztu, elkarren aurka ipiñi. Gezurren bidez sortutako saltsa eta zurrunbilloan Ikastolen gidaritza artu.

Ba da euskaldunok esnatzeko garaia. Tranpa berdiñean errotzen gera arlo guzietan. Guk ere ez dugu euskera utsik nahi. Eta badakite ongi aski. Berak ez dute nahi inolaz ere euskal-nortasunik.

Fededun ala fedegabe (utz dezagun ori bakoitzaren aukeran) elkar gaitzen Erriaren onerako, euskal eta langille arazoa go-goan ditugularik.

Hala eta guztiz, Gasteiz Artetxeren

oroitzapena

Gastehiz, iluntasuna eta argitasuna. Batera. Esango didazu: funts-gabekoa. Iazargoa. Hala eta guztiz, egia; eta gezurra. Hala eta guztiz, lojiko; eta ilojiko. Hala eta guztiz, bizitzaren ezaguera, bortxaz; eta heriotzaren usain iraingarria.

Gaua... Kalean zakurraren zaunka... Sentitzen ditut ene bihotzaren taupadak, eta erlojuaren tikitakadak, eta jasan-ezinezko pertsona horren oinkadak, eta... Horra hor isiltasunaren kideak...

Ez ahal zaizu hola iruditzen? Bai, lehen esan didazun lege, ez, ez didazu ezertxorik esan.

Baina, ezagutzen ahal zaitut? Zertaz? Anaiok garela? Noiztik?

Ez dizut ezer esan: ez dizut ezer galdetu. Azken finean, leiho-tik eni begira dagoen gizon horren bizitza gezurkeria haundi bat baizik ez da izan. Pozten naiz zu ezagutzean...

Berari galdezka egon naiz mundu honetara arrotzu nintzanez gerotik eta ez diot behin ere galderi egin. Bizitza. Bizitzak ni, ezta behin ere nik bizitza...

Bizitza... Hasieratik ongi ikasita geneuzkan morroitasunaren ikasgaia, aita gurea, jokua, jakintsu batzuen esaerak, mindurikariren ipuina eta abar. Bizitza, bizitza. Bizitza eta abstraktoa.

Zer diozu? Bai, ba dakit, ba dakigu; Parisko umetxoan zera hura jakin genduen azkenean... baina jadanik erremediorik ez, haurdun zegoen-ta. Zibilizazioa. Zibilizazio madarikatua. Giltzak eta kateak, suak eta keak, kea dagoen lekuan

sua, sua dagoen lekuan kea, egia eta gezurra, zoolatria eta zookrazia, zu eta ni. Bion artean, iluntasuna; bion artean, argitasuna; bion artean, marrukeria, harretsia...

Zer? Kapitoliotik? Ingelese izaten ote dugu eskolan?

Gastehiz, erdal herri hau. Hala eta guztiz, maiteago; eta odol-hustuago. Abstraktolarientzako lur egokia, zurrupatu nahi nuke zugan eguneroko hiltzen den elikatzen zigan gure asaben martirioa...

Ia zer dioten jakintsu horiek, arratoi nagusiaren etxean sartu baino lehen... Iruzurti! Horixe, iruzurti!!

Gezurra, berriz. Zoin liluragarria den gezurra...; hain ederra nola nekegarri, hain zikin nola ulergarri...

Izan ere, iruzurti izatea ongi sarritua dago. Erraztasuna. Erraza dena. Imperialismoa. Nazio zapaldu batetan errazena imperialista izatea duzu askotan. Hala eta guztiz ez dut ene arima saltzeko erabakitik hartu, ezta txaketaz aldatzeko behar den bildurrik sentitu.

Baina sentikorra ahal zera?

Eta Axularrek erantzuten dizu: «gartzelean sartzen zaituztenean, sarthu berri hartan, usna on duzu, kiratsa aditzen duzu, erraiak nahasten zaizkitsu, SENTIKOR ZARA».

Bai, eraman ninduten. Gartzelara niñeramatela konturatu nintzan. Lehenengo aldiz, sentitu. Lehenengo aldiz, ene tipitasunez jakitun. Leiho-sareak ba zituen gartzela hare... Hala ta guztiz ez dut nahi leiho-sareak dituen gartzela horietara bihurtu...

Gastehiz, zugan etorkizuna, zugan eginkizuna, zugan hiltzer, zugan zirrimirri, nazkagarri, inor ez. Kure baitan piztu den bakerik hartu nahi ez duen ispirituak, inor baino gehiago bere baitan dagoen eroa...

Ea, Gasteiz, noiz hasi behar dugun gure eginkizuna betetzen, gure egiak lau hegaletara botatzen. Ba datorkigu. Iritxiko dugu. Gure arpegi isuriak laztanduko dituen musuak..., poliki bederen, ekuru...

Behin eta berriz, utz nazazue, anaiok, haizeak burura dakarkidan kanta bat kantatzen. Otoi, Xabier, «Altzateko Jaun» kanta zak berriz...

Gorka Knorr

Artetxe hil da. Bere bihotzaren handiak galdu du. Aspaldian eri zen Artetxe. Agian eri izateko jaio zen.

Artetxe gizon beranta zen. Dese-rroturik jaio zen. Bere erroak historian bota zituan, lurrik ez dun histori terraltsuan. Loyolako Inazio, Saint Cyran, Elcano... bere kideko zituan, etengabeko elkarrizketa osatzen zuan Euskal Lehena-ren pertsonaiekin. Pertsonaia hauon gisakoa zen. Inongoa ez zen Artetxe. Azpeitiarrak euskal miña zuan eta bere obra guztia min de-segoki horren kantatzea izan zen.

Bakarra zen Artetxe, eta bakarririk aurkitzen zen. Etengabe bere lagun eta adiskideez ihardukitzen zuan bere idaztietan. Baina bakar-dadea zuan bere lagunik lehiatena.

Euskal arimaren bilaketan erre ditut Artetxek bere urte nekatuak; eta aizkenean bera aurkitu da. Bere arima zekusan, besteengan is-ladaturik.

Bai, uso eria zen Artetxe. Bere barne muina, dilema izugarri batez erditurik zen. Jansenista ezezagun bat genduen. Azpeitiako edo Loyolako jansenista bat. Loyolako Inazio eta Saint Cyran, bi pertsonaia hain kontraesankorrak, bere baitan, Artetxeren errinetan borrokatzen ziran.

Bere erlijio sena, fede bortitza, borrokalari zen. Berari kontra eginaz aurkitu zuan bere xedea. Jo-muga hori Jainkoa zuan. Eta Jainko hori izan zuan bere bizitzaren ezti eta ozpiña. Fede minbera zen Artetxerena. Saiatera bortitza be-rea; heriotza ospeleraino zeramana.

Artetxe izan zitekean besterik. Euskaraz kanta zezakean bere bilaketa. Baina, Artetxe horrela zen; eta zen bezala izaki, jaso behar dugu euskaldunok. Kontrazio baten agerpen bezala. Geure bikoiztasunaren expresio bezala. Gizon beranta zen, bai, Artetxe, baina aizen finean euskararen zaporea, ere datatu zuan. Euskaraz jaio zen eta euskaraz hil da. Bitartean bere erdal hitza zinezkoa zen. Eta tristetrik bederen, egun, honela agurtzen dut nik: maluraz kutsatutako zintasan heroiko bat bezala.

Ez, ez ginar ados. Geure jenerazioaz hitz gogorrik esan zuan. Baina geure eztabaidak jatorri berbera zuan. Egiaren bilaketa.

Euskal kulturaren alorra basamortu zenean, Artetxek bere bakardadean, astiro eta iraunkorki euskal haitzura jaso zuan behin eta berriz, Berak arduraz landutako lurralde itxaropena zerion. Eta lur desegin horretan, euskaldun askok, euskal hitza aurkitu dugu.

Euskalduna zen, bai, Artetxe, lehenengo euskaldun haietako. Eta nork daki? agian, biharko euskaldunen aintzindari. Bere lurrean eta bere garalan desosaguki bizi zen. Errita zuan geriza. Iraun ezina, bere etsipena. Euskaldun bat hil zaitu Donostiako deserrian. Euskal hitza aurkitu dugu bere hitz arrotzean. Euskal hitza erdi du bere esperantza minduaz.

Geroak esanen du Artetxeren balioa. Bere emaitzek frogatuko dute Artetxeren oroitzapena.

Duala hiru ordu jaso dut Artetxeren heriotzaren berri. Eta hemen goierriko gau ilun honetan, ortze-ari so egin diot. Artetxeren ortze-ari. Jainko estraino baten ortze-ari. Eta oroitzapen tristea, esperantzaren ezkoa darie ene begiei.

Agur Artetxe! Zure hitzaren oihartzun astiroa, euskal ortzean gal-durik, biluzik, mindurik... luzaroan entzunen da.

Luis Haranburu-Altuna

ARTETXE JAUNARI, ESKER-ONEZ

1950'gn urtea zen. «Alos-torrea» nere lenengo liburuxoa argitaratu nahian ari nintzen. Baiñan denborak etziran xamurrak. Esan zitekean, oker handirik gabe, gerlatz geroztik orduraino etzela posible izan euskal-liburu bat bakarra atezatzen. Gehieneko ere deboziozko-aren bat eta gramatikaren bati ideki zioten atea. Nahi eta ezin hontan, Artetxe jaunak jakin-erazi zidan, Rocomora jauna, Ministerio de Informacion y Turismo'ko buruzagia Zarautz'en zela bakaziotan eta berarengana aurkeztuko zela Orixe-ren «Euskaldunak» entzat eta nere «Alostorrea» rentzat baime-nak ardiesteko. Esan, egin eta lortu. Patxi Unzurrunzaga'rekin joan zela uste dut eta berehalaxe baiezkoa agindu zion. Horrela atera ziran kalera «Euskaldunak» eta «Alos-torrea». Artetxe jaunari zor diogu, beraz, euskal-liburuen pizkundea. Berak ideki zuen zirritua, berak urratu zigun bretxa, poliki-poliki ate zabal eta eroso bat bihurtzeraino.

Urrengo urtean, 1951'ean alegia, «Purra! Purra!» nere bigarren libu-ruxoa atera nahi izan nuen. Ondikotz, Rocomora jaunak bere kar-gua utzirik zeukan eta nere eska-bidea paper-bidez egin zen «Minis-terio de Información y Turismo»-ra. Baiñan, delako Ministerio'tik ukape-na igorri zioten itxaropena Arital-dariari, hitzoket direla medio: «En contestación a su instancia de fe-cha 13 de los corrientes debo ma-nifestarle que por la Superioridad ha sido denegada la autorización para la obra titulada «Purra! Pu-rra!» de Juan de Echaide. Dios guarde a Vd. muchos años. San Sebastián, 26 Diciembre, 1951». Ukapen hau Gipuzkoa'ko Delegazi-oiaren izenean etorri zen, Luis Dotres jaunak firmaturik.

Pentsa dezakezute nere nahiga-bea eta ifiazea ene zaiñetako odo-laeuskal-gogoz irakiten neukan gaz-te denbora haietan. Baiñan giroal-di beltz hartan, etzen burua ma-kurtu beste alderdirik.

Burua makurtu bai, baiñan etsi ez. Handik urte t'erdira berriro saiatu nintzan baimena ardiesten, jo hemen eta jo han. Azkenik, bi-tarteko ari izan zen batek jakin-erazi zidan baimena emango zida-tela, baiñan baldintza batekin, ale-gia, liburuaren gatzelerazko itzul-pen osoa presenta nezala. Bestela, jai nuela. Zeharo jota gelditu nin-tzan albiste hau jakin nuenean. Ez nengoen gertu horrelako pausorik humillagarri zeritzaidalako baldintza hortatik pasatzea. Beraz, etsi nion argitaratzeari eta halaxe adierazi nion nere kontu eta kezka guziak agertzen nitzion Artetxe jaunari. Honek, iñola ere ez uzteko esan zi-dan. Alegia, ekaitzak kupida gabe jotzen duenean zumeak bezala bu-rua makurtzen jakin behar dugula, gero, aurreneko abagunean berriro altxatzeko eta itzulpen lanari has-iera emateko berak itzuliko zidala ipuitan bat, eta luzeena eta zaille-na berexi zuen. Bizpahiru edo hi-ruzpallau adiskide gehiagoren ar-tean itzuli genduen gaitzerakoa eta liburuaren baimena 1953'ko Agorri-larren (abuztuaren) 5'ean heldu zen, gaur Donostia'ko alkate den Felipe Ugarte jaunak firmaturik.

Horra bi mesede handi Artetxe jaunari zor dizkiotenak. Baiñan ba-da hirugarrenik ere eta ez txipiagoa. Behiñola bihotz-mindurik agertu nion iñork etzuela ene aitaren hil-berria eman B.R.S.V.A.P. deritzan aldizkarian. Alegia, hango hil-saillean

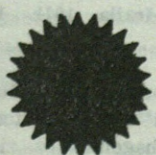
euskaltzale ezagun-xamar guzien be-rrir ematen delarik, gure aitarenik etzuela iñork jarri, bere azkeneko urtetan, heriotzeraino alegia, Eus-kaltzainburu izan zelarik eta delako aldizkariaren harpidedun lehendabi-ziko zenbakitik.

Artetxe jaunak ixil-ixilik aditu zuen nere auhena eta aldizkariaren hutsegitea konprendituz, aditzera eman zidan segur egoteko etzela horretan asmo txarrik izan, zera baizik: sail horri emanak daudenak bakoitzak beste norbaitek eginen zuela pentsatuz, egiteke gelditu ze-la.

Alkar agurtu genduen eta ni enin-tzan gogoratu berriktaldi hontaz. Handik hiruzpallau hillaibetera, aipa-tutako aldizkariaren urrengo zenba-kaia jaso nuen eta hildakoen sail-lean, ene aitari buruzko idazlan bi-kain bat zetorren. Begiratu nion fir-mari eta bihotza erdibi egin zitzaid-dan «J. A.» ikusiz, Jose Artetxe, ale-gia.

Lerro hauen bitartez nere eske-rrik beroenak berritu nahi dizkiot beti lagun hurkoari mesede egiteko gertu zegoen bihotz handiko gizon prestu, euskaldun zintzo eta adiski-de leialari.

Yon Etxaide-Itharte

ARGIA

Zuzenadaria:

MIREN JONE AZURZA
ARISTEGIETA

Nafarroa-Kantauri eta Aragoi-ko Kaputxinoak argitaratua (Kale Nagusia, 50-1.ª. Burlada-Pamplona).
Donostian: Okendo, 22
Tel. 42.66.66

ARPIDE SARIA:

Barruan	250 pezeta
Korreo batasune-tako errietan	300 pezeta
Atzerrietako bes-te errietan	320 pezeta
Aidez	Aurrez gal-detu
Salmetan (ale bakeltza)	6 pezeta

ZENBA^t gaRA

BERRIAK

● Organistei buruzko polemika alabeharrez bukatu den garai berrean, Antzuolako herriak berrogei urtetan izan duen imon Artolazabal organistari omenaldi merezia eskaini dio irailaren 25 eta 26an. Danetatik izan dugu egun hautan Antzuolan, txistulari, dantzari, abeslari, eta bertsolari, eta jakina, "Kirie", "Gloria", "Santus" eta "Aita Gurea" kantatu duen korua.

● Julio Urkixo zenaren urteurrena dela eta, haren izeneko "Euskal Filologia Mintegiak" eraturik, irailaren 27, 28 eta 30ean hiru hitzaldi izan dira Donostian. Hots, Antonio Tovar, "Euskara eta Linguistika"; Aita Villasante, "Urkixo eta Euskara Batua"; Julio Caro Baroja, "Julio Urkixo zena". Honako hitzaldi hauk gaztelaniaz izan dira. Aita Villasantek euskeraz egin zuan hitzaurrea eta hitzaldiaren laburpena.

● Irailaren 28an, Bartzelonan, Nazioarteko Musika Jaialdia dela eta, Donostiako eta Iruineko Orfeoiek elkarrekin parte hartu zuten Liceo Teatroan muntatutako konzerto batetan. Urriaren 10ean, berriz, Bergarako Orfeoiek eta Bilboko Orkestra Sinfonika delakoak Beethovenen "Bederatzigarren Sinfonia" joko dute Bergarako San Pedro Elizan.

● Galdakaoko II Euskal Astea dela eta, irailaren 30ean. "Ez dok amairu" taldeak prestatutako "Baga, higa, higa" saioa. Arestian Bergaran, lehenago Donostian eta aurrengo beste edozein tokitan, horra hor jendea erruz biltzen duen sentikaria.

● Iragan den irailean izan dugu artzain zakur lehiaketa. anitz: Huarte Arakilen Nafarroako txapelketa, "Lista" irabazle; Larga-tzan Bizkaikoa, "Riki"; Olarizun Arabakoa, "Turco"; Ezkioan Gipuzkoakoa, "Sol"; Hego Euskal Herrikoa Otxandion, "Riki"; eta azkenik, Oinatin, nazioartekoa, "Txakur" nagusi zelarik.

"Turco", "Chavala", "Sol", "Canel", "Lista", "Riki", "Chato" etab. hemen zenbait zakur izen. Gure artzainak ez bide dira gehiegi saiatzzen zakurren izenei dagokien bezala. Txarrenean ere, Oinatin txapeldun atera zen zakurra "Txakur" zen.

● Irailean zakurrak eta Urrian perretxikuak. Hilaren 3an. Nafarroako Leizan perretxiku bilketa.

Hilaren 12-17an. Tolosan Nazioarteko Perretxiku Astea. Hilaren 31n. berriz Gasteizen. Donostian, hilaren hiru lehenbiziko egunetan egin zan.

● Donostiako Migel Vicondoa maisuaren zuzendaritzaren pean ari diren soinu jotzaileak primeran atera dira parte hartu duten lehiaketa guztietan. Alemania, Frantzia eta Holandan zehar goitik azaldu dira gure ordekoak. Bizkaitarrek ordea, Yugoslabian ihardun dute, eta ondo ihardun ere.

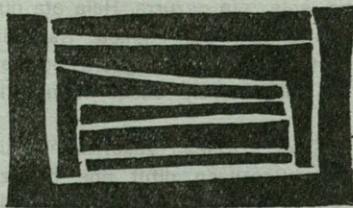
● Bergarako bi parroketan hogeita bost haur bataiatuak izan dira azkenengo taldean. Hogeita bost hautatik hogeiri euskal izena jarri diote, alegia, Ibon, Amaya (bi), Uai, Arantzazu (bi), Zorione, Idoya, Aitziber (bi), Lierni, Joseba, Maite, Begoña (bi), Gorka, Xabier Aintzane (bi), eta Erkaitz. Jakina gauza bat dela bataiatzea eta bestea zibileko kontuak, hala ere, nagusi den giroa nabari da.

● Durangoko "Fiestas Euskaras" delakoaren antolatzaileek, Julio Urkixo zenari buruzko artikulua lehiaketa bat prestatua zuten. Aspaldion ez genduen Durango-ko berririk. Oraintsu jakin dugunez ordea, Luis Haranburu-Altuna idazlea saritua izan da ZERUKO ARGIA beronetan idatzi zuen hiru saileko artikulua gatik. Ikus "Julio Urkixoren ehunurteburua" 438, 439 eta 441 zenbakiak.

● Zerga Ministeritzak miloi terdiko laguntza eskaini berri dio Durango Merindade delakoari. Durango eskualdeko merindade hau Euskal Herrian barrena ditugun herri arteko elkarte zuzenetakoa dugu. Herri bakoitzak inoiz lortuko ez zuena, lortzeko aukera du "Gerediaga" deritzan merindadea medio dela.

● Errenteriako Asunzio Parrokian eraikia da euskal abestiz ariko den "karillona", Juan Petriko-rena "Xenpelar" zenaren doinuaz ariko dena hain zuzen. Nahiz eta behar bada garrantzi gabeko arazoa izan, eguneroko tikieriek ere lor dezakete herri giro prestu bat, are gehiago agintarien bultzaz alditxoarekin.

● Euskaltzaindiak eratutako "Xenpelar" sariketa dela eta, Ayerbe atera da lehen, Matxain bigarren eta Mantxola hirugarren di-

● Mondragoeko "Danok" elkar-teak eraturik, Haurren II Euskal Deklamazio lehiaketa bat prestatua da. Lehiaketa honek bost sail izango ditu, abesti, ipuin, musika, ziri eta bertsoak. Hamabost urte-tik beharagoentzat eratua da eta Leniz eskualdean bizi direnentzat bereziki.

AIPAMENAK

● Euskal Herriko prokuradore-gai guztiak edo gehienak behintzat, bat etorri dira proposamendu batetan, alegia, hautatuak izanez gero euskal kulturari, hizkuntzari eta heziketari lagunduko dietela. Ekin bada jaunak!

● Proposamendutan ibili dira bai eta nork bere arrazoiak eman ditu, arrazoi bakanak gainera, hona hemen batzuk: "Instituto Vascongado de Cultura Hispánica" elkar-tearen zuzendari den Ignazio Satrustegi Aznar jaunari, prokuradoretzat zergatik azaldu duen bere burua galdetu diotenean, honela erantzun du: "Batez ere gazte eta euskaldun naizelako". Fernandez Cantos ordea beste era honetan mintzatu zitzaigun: "Bizkaian sortua izan ez eta... Bizkaia-ri zazpi seme alaba eman dizkion kandidato bakarra naizelako". Bapoz, ez genekien sementalik behar genduenik!

● Nazio elkartuen antolamenduak (Unesco) dionez, mundu honetan 800 miloi analfabeto omen dago. Barkatu jaunak, baina ba da gutienez beste bostehun milaren bat zerrenda horretan sartu ez dena. Ez zerrenda horretan eta ez inogotan zoritxarrez.

● Afrikan herri asko omen da bere hizkuntzan ez heziketarik eta ez ikasketarik ez duena. Afrikan bakarrik?

● "Ezin ukatuzkoa da nork bere hizkuntzan ikasi ohi duela errazen irakurtzen eta idazten. Ikas-keta hau nahiko zaila da berez, beste hizkuntza arrotz batetan ekin beharrik gabe... Era honetan, herri bati berea ez den hizkuntza batez irakurtzen irakasteak, amaren hizkuntzaren ondarena eta galbidea dakar" (Le Courrier de la Unesco. Abuztua-Iraila 1971. Wayne McEwing).

● Edozein euskalduni, kalean geraerazi eta Euskaltzaindiaz galdetuko bagenio, ez zigun seguru

asko gauza garbirik esango. Euskaltzaindia definitzea zail samar zaio edonorri. Hala ere, Peter Zennaruzabeitia ameriketatik etorri zaigula eta, Aita Villasante argi asko mintzatzen zaigu Peterri egindako agurrean. "Sail bi ditugure Akademiak, atal bi. Lehenengo da euskara aztertzea, sustraitik estudiatu eta ezagutzea, bai herriaren ahotik eta bai testu zaharretatik ondo arakatzea. Bigarrena, euskara bizia zaintzea, eta zain-tzeko behar diran arauak emotea".

● Euskaltzaindia hain zuzen, lan zehatzetan ekin dugu, hau da, herriak ikusten dituen lanetan hasia. Batasun arauak, euskal agiriak, irakasleen karnetak, haurren lexikoa etab. Euskaltzaindia, herriak suma dezakeen antolamendu bat bihurtzen ari da. Ekin eta Jarrai, ez ahal da horrela?

● Euskal unibertsitarioak ere lanean ari dira. Beharko ari, ikastolak bakarrik ez gaitu salbatuko eta. Pozten gara poztan, Bilbo, Gasteiz, Salamanca, Valladolid, Madril, Bartzelona, Zaragoza, Iruine, Donostia, Bayona, Bordele eta Pariseko goi mailetako eskoletan ba delako langilerik anitz. Biharko unibertsidadea lortuko badugu, unibertsitarioek berek ekin beharko diete lehen urratsei.

● Artetxe hil zaigu. Bai, Jose de Arteche, euskal idazle ezagunetarikoa bat. Idazle joria genduen, karakterduna, borrokalaria, egosgorra eta barnekoia. Onerako edo txarrerako edozein ahotan aipatutako gizona. Amore ematen ez zekien idazlea. Gipuzkoako erdal intelektualgoak agur ezin laudorio-tsuagoa eskaini dio, eta guk ere ezin genezakeen sail honetan aipatzeko laga.

Idazleak ez omen dira inoiz erabat hiltzen, haien liburuak bizirik jarraitzen bait dute idazleen ar-

tean. Honegatik esan dugu hasieran, Artetxe hil zaigu. Gipuzkoako liburu denda zenbaitek, arasetatik atera eta eskaparartetan jarri ditu Artetxeren lanak. Penaz ikusi ditugu eskaparte hauk. Ez digu ezer utzi. Hona hemen hitz guttan Etxahun batek kantatuko lukeen tristezia. Berak ba zekien jakin inork ez bestean hutsune honetaz, eta inork baino gehiago ere sufritu. Izango ahal du atsedetik.

LIBURUAK

● Aurten datoz hogeitabost urte Arantzazuko frantziskotarrek egutegia argitaratzeari ekin ziotene-tik. Beraz, aurten ospatzen ditugu "Arantzazuko Amaren Egutegia" delagoaren zilar eztaiak. Haseran

gipuzkeraz bakarrik argitaratzen omen zen. Gero, A. Obieta misio-lariaren arduraren pean, bizkaierazko argitaraldia sortu zen. Egutegia hamasei mila ale zabaldu ohi da urtero gipuzkeraz eta zortzi mila bizkaieraz. Guztiz bada, euskal publikaziorik joriena, hedatuena.

● Arantzazuko "Jakín" aldizkariak ere asmo ederrak ditu, unibertsidadeari begira batez ere. Hala ere, unibertsitarioak ondo eta asko egin beharrez hodeietara joan ez dakizkigun, "zubiak" beharko ditugu, herria eta unibertsidadearen arteko zubiak hain zuzen. Bestalde, Jakinek bi sail izango ditu. Bata liburu gisa, gai zehatz bati buruz, bestea aldizkari eran dibulgazio lanak argitaratuko dituen. Lehenak hiru sail ikutuko ditu bereziki, alegia filosofia, teologia eta pentsamenduzkoa, historia eta azkenik gizarte jakintza, hau da, literatura saila aipatzeko. Aldizkariak, berriz, hiru kondizionamendu hauk bete-ko ditu, hots, humanismo irekia, herri nortasuna eta euskara batua.

Amatiño

**CAJA DE AHORROS
PROVINCIAL
DE GIPUZKOA**

Gipuzkoako Aurrezki Kutxa Probintzialak, 75 urte betetzean, orain arte bezela, gure Probintziaren alde lan egiten jarraituko duala adierazten die Gipuzkoar guztiei.

GURELESA

Gipuzkoa'ko ta Nafarroa'ko esne onenakin gertatutako esnekiak:

- Esne Pasturizatua
- Esne soilla (esterilizatua)
- Esne autsa
- Esne-gaiña
- Guriña
- Yogur
- Batidua

Igara auzoa - Apart. 213 - Urrut. 29060 (lau art) — DONOSTIA

LANTEGITIK SINDIKALGINTZA

Uda igaro ondoren, langileak laneratu diren une honetan berriro hauiak eta prolemak bere sakontasunean aurrez-aurre planteatzen zaizkigu. Hitzaldi luzeak, estadistikak, hitzek ez dute ezertxo ere aldatu. Langilea «babestearren» sortarazitako Sindikal Legeak ez du ondoren onik asko ekarri. Geroztik, Legeak zenbait puntutan xehetasunik eskatzen zuenez gero, agindu berezirik argitara dute lantegi barruan sindikalgintza «jator eta zuzena» gerta dadin.

Aurten, Uztailaren 23an argitaratuak, sindikalgintzan kargudunak babestu nahi dituela dirudi. Hara erabakiaren jomuga: sindikalgintzan (soilik) iritziak emateko askatasuna zaintzea, sindikalistak behar duen ezaguera eta informazioa eskuratzea, eginbideetan bereziki babestea, nagusien indarkeria zapaltzea, elkarteko eskubidea zaintzea eta abar. Txalogarria da beraz erabakiaren, dekretorearen, helburua.

Egiteetan eta gure lantegietan, ordea, besterik gertatzen da. Dirudenez sindikal kargudunek ez dute horrelako babesik, batipat lehena esana betetzen ez delako. Lantegi barruko bakea dela eta, espediente zenbait gertaera gogoan hartuz egin ondoren, juradua edo karguduna lanik gabe utzi lezateke. Une horretan langileak berrogeita zortzi ordu barruan Majistratura jo behar du gertaeraren berri emanaz. Binbitartean, eta hogeitamar egun barru sindikatoak bere informea gertutzen du Majistraturak erabakia har dezan.

Baina, entzun ondo, erabakia langilearen aldekoa izanarren, nagusiak bere lantegian onartu nahi ez badu, Ley de Procesamiento Laboral 212 garren artikularen babestean, legegizonak ezartzen duen indemnizazioa emanaz, langilea kaleratu lezake...

Sindikatoa, Iraileko «Cuadernos para el Diálogo»-k bere editorialean dionez, espainiar eskuindarrek jasotako sindikatoa ez da langileria zaindu eta defenditzeko sortu, langileen indarrak kontrolatzeko baizik. Politikari lotua, bere esanetara jarria... Sindikato izena, demokraziaren itxura, besterik ez...

Politikak babesten duen kapitalismoa (alderantziz ere berdin esan ditek), ezin lezake inolaz ere egiazko sindikatoa legepean onar. Kapitela nagusituko da ezpairik gabe.

Udako atsedena amaitu zaigu, bakoitza bere egitekotan murgildurik gaude, zer egin handia dago han eta hemen. Arazoak elkarrizketaren bidez konpontzeko, arrazoia eta zuzentasuna ezezik indarra behar da. Gaur egun, berriz, gure ordezkariak ez dute ezereen indar eta babesik. Horregatik, erakunde aurkitzen ez den aterpea langileen elkartasunean sortarazi behar da, ezin gindezke ekintza bidetik abiatu elkarte eta ekipo barruan izan ezik.

Ez dezatela gugatik esan: «Burukatu zen... bakarrik gelditu zen... martiria zen... Amen»; honela irakurtzea egokiagoa dela derizkiot: «Burukatu zen... bakarrik gelditu zen... kijote eroa zen... arren... ez horrelaorik hemen...».

Mikel Ugalde

Txinako ekonomia

Mao agintari jarri zenean, Txinako herria, ia gehiena, nekazari, laborari, pobreak ziran. Errepublikako Herrikoiairen lehen egiña, zera izan zen, lurgintzako eta nekazaritzako sistema zaharra eraberritzea, eta horrela nekazari familiei lurra emanak izan ziran, landu eta bizitzeko modua izan zezaten.

Mailla horretako lurlangintza, ordea, ezin zezakean, inolaz ere, industria modernoaren hazkunde oinarri izan. Alorrek ez ziran aski zabal, abereak ez ziran indartsu, tresnak eskas eta teknika, berriz, atzeratua ziren.

Industriatzea ez dago, inon, hasterik ez bultzatzerik, baldin lurlangintzak, nekazariak, produzitzen duen zati bat kontsumitu gabe utz ez badeza. «Soberakin» hori, hain zuzen, igaro behar du «industriako lankideetara», hauek bizi ahal ditezten. Gero, industriak tresneria berria eta aurreratua lurlangintzari emango dio eta lurra-koizpena gora helduko da. Ekonomi hazkundera, bide hontatik, bizkor aurreruntz abiatu daiteke.

Bereala ikusi zen, nekazariak beren alor jabe zirelarik, ez zegoela, helburu haiek lortzerik.

Beraz, urratska, kolektibizatua izan zen lurra. Nekazariak, berriz, beren autonomia galdurik, lurgintza-komunetako kide bihurtu ziran. Honekin batera, inbentario handiak egin dira, ur-bideetan, abeltzaingoan, indar elektrikan, mekanizazioan, alor banaketan eta lankideen lan-partiketan. Ekoizpena eta lanaren frutua —urte eskas eta uzta urri zenbait jasan ondoren—, ba dirudi goratu direla Txinako nekazaritza berrian.

Orain ehuneko 80 lurlangintzan dihardu. Beraz, oro har, nekazari jendeak, gutxienez ehuneko 20 utzi beharra daduka. Alegia, beste egitatean darabilen jendeak, nahi ta ez, biziko bada, behar du produzioaren zati hori.

Soberakin hori —hots, % 20—, gutxienez, Gobernuak ezarritako prezioetan erosten zaio nekazaritzari. Lur-lantegietako buruzagiek eta Gobernuaren mandatariek erabakitzen dute, urtean urteko, saldua zenbaterainokoa izango den.

Txinako baserriarren pentsamoldeak arras aldatzen omen doaz. Belaunaldi gazteek, esaterako, taldean eta elkarturik lanean ohitu direlarik, teknika berriak ikasteko eta tresneria ona eskuratzeko xederik baizen ez omen dute. Mekanizazioa aurrera doalarik, lantegi industrialak ere sortzen datoz komunaetan. Eta, hau ez da gauza gutxi, Txinako baserriar, he- ziera eta ikasbide ideologiko bizi baten giroan, bizi da.

Horrela, bizimodua hobegotuz eta ideologia bortitzaren eraginaz, Maok baserriarren barnetik erauzi nahi ditu bai norberekoieria eta bai abantailatan bizi izan nahia ere.

Industriatzearen kontradikzioak nagusienak zein dira gizarte «atzeratuan» eta nola nahi ditu Maok haiek iragan eta garaitu?

Kontradikzio bi aipatuko ditugu:

a) industriatzea aurrera eramateko buruzagiak eta gidatzaileak beharrezkoak dira, baiña hauek «klase burokratiko» billaka daitezke, eta aristokrazia berri bezela bizi nahi, U.R.S.S.-en gertatu bide den bezala; b) sozialismoak herriaren bizimodua hobegotu behar du, baiña ezinezkoa da, haseran, industriatzea bizkor zabaldu eta orobat konsumoa ugartu.

Lehenengo ezarri dugun kontradikzio hori garaitzeko, egin omen da Txinan, «kultural iraultza». Hots, eraikia zegoen sistema burokratikoak suntsitu, eta buruzagiak herriaren maillan ezarri, bide batez herriari eskubidea emanez kritika zorrotza egin ahal dezan Partidu nahiz Intelektualen jokabideaz.

Bigarren kontradikzioa, berriz, era hontara nahi omen du garaitu Maok: alde batetik produzioa —bai industriar ere—, konsumoaren zerbitzura zuzenduz, eta bestalde «konsumoko gizartearen» bideetatik aldaratuz eta urrutiratuz. Shanghai, uri handian, ia berebillik bat bera ere ez omen da gaurregun ikusten, dio oraintsu handik ibilliden frantses idazle batek.

Nola lortu, ordea herrikide oro gizartearen zerbitzura opa dadin, nork bere «gehiago izan eta eduki» nahia makurtuaz? Batik bat, «gehien balio eta ahal dutenak», nola makurtarazi lanean gogoz saiatzera eta heren intresak ilduratzera? Maok ez du nahi, inon izan dadin Txinan, intelektualik ez buruzagirik, urte zenbaitetan lanean, lurgintzan nahiz industrian, bizi izan ez denik.

Erraz konprenitzen da, beraz, «herri bide» honek dotriña argi eta indartsu bat herrikide guzien buru bihotzetan sartzea eta loratzeari, nahi-ta-ez eskatzen duela. Maoren «berri ona» da dotriña hori, eta Txinako bazter guztietan, egunoro

aldarrikatu, irakatsi, ikasi eta bizi, omen, da «Mao-Tse-Toung pentsa- era» aipatua.

Ez da dudarik Maoren bidea berria dela mundu honetan. Nun ikusi da, bada oraino, mundu honetan eta erresumaren batetan, ekonomigintza, hots, produzioa eta banaketa, osorik dotriña eta balore multzo bati errendatua? Esan nahi da balore eta zio kolektiboek errendatua, eta ez intres eta ahal- legin partikularrek sortua eta bul- tzatua.

Joan Robinson, ingles ekonomi- lari ospetsuak, honela amaitzen du gai honen azalpena. «Hogei urteen buruan ikusiko dugu, eia gauza ba den gizadia Txinako, hobeki esan, Maoren bidea konplitu arazteko».

Auziaren muña, alabaina, hon- tan datza. Ontzat hartu eta besa- katuko ahal du Txinako herriak Maoren dotriña sakon eta iraul- tzaillea? Erantzuna, herri harek soilik eman dezake, noski. Baiña herriaren erantzuna bera ere, Txinako erakundearen barneko borro- kerik eratxekia etorriko da. Hots, Txinako barneko klase borrokari eta orobat, ideologien borrokari. Kontuan hartuz, gainera, kanpoko munduak ere bere partea izango duela Txina barruko borroka ho- rietan.

Gurutz Ansola

TOVAR, VILLASANTE ETA CARO BAROJA-REN HITZALDIAK

ANTONIO TOVAR-EN HITZALDIA

Hil honen 17an hasera eman zitzaion Urkixo Mintegiak Donostiako Diputazioan antolatutako hitzaldi sailari. Lehen hitza Agud Querol jaunaren esku gelditu zen. Dakigunez Mitxelena, Tovar eta Agud Querol-ek duela hogeit hamar urte hiztegi etimologikoa egiteari lotu zitzaizkion, eta horretan ari dira orain ere. Honek, Agud-ek, Mitxelenaren alabe-harrezko hutsunea nabarmendu ondoren, sutsuki agertu zuen Gizpuzkoan zegoen unibertsitate behar gorria; Euskal-Herriak bere kulturaren sakondu eta aurreratuko bada nahi-ekoa du honelako erakunde bat, goimailako ikastetxea. Beraren buru izan daitekeena ere ez zaigu falta.

Ondoren Tubingako unibertsitatean konparatismo erakasle den Tovar jaunak hartu zuen hitza bere mintzaldian Urkixoren lana Linguistikaren historian tartekatuz. Urkixo izan zen lehena euskal jakintzetan seriotasun zientifikoa eskatzen eta zalantza gogozan mesfidantza metodologikoa jokatzen. Beronen aurreko lanak maiz oinarrituagoak ziren fantasiako irudipenetan zientziako hotsasunean baino. Baina Urkixoren eta RIEV-en lana garai hartako linguistika egoeran girotu behar dugu, hots, positibismoan eta linguistika historikoan. Schuchardt, Lacombe, Ulhenbeck eta beste bide horretatik abiatu ziren. Trubetzkoy-ren eta are gutiago amerikanoen eragina ez zen aldizkarira iritsi, bere bizitza 1936an ito baitzen aurrerako pausorik gabe.

1928an La Haya-ko biltzarrean linguistikaren bideak, fonologian gehienik, berriro zirenean penintsulatik agertu zen gizon bakarra Urkixo izan bide zen. Bai Pragako eskolakoei eta bai gero amerikanoek, Sapir eta Bloomfield-ek, historiazelek baztertutako herri mintzairez egingo dituzte bere ahaleginak orduko tradizioaren kontra, hizkuntza hauek griego eta latinaren mugak hausten baitzituzten. Estrukturalismoaren metodologiak fruitu asko eman dezake oraino euskararen deskripzioan, hizkuntzaz landako zereginetan hain erraz aplikatzen ez bada ere, eta bai labankor samarra Tovar-en ustez.

Esan bezala, RIEV-ek, garaiko ikusmolde historikoak gidaturik, zokoratuta eduki zuen mintzaira bizia, baina Azkuek hiztegia buruturik bere gisako atlas linguistikoa osatu zuen dialektologiari bultzada larria emanaz Bonaparteren lanekin batean.

Estrukturalismoak Saussuren sinkronia hertsia zabalduz diakronian markatu zituen urratsak adiaraziz gero transformazionalistek aritu zen Tovar. Hizkuntza aztertzeak ez baita aski corpus baten deskripzioa, mintzaira bera ere nola sortzen den argitu behar dugu, performance eta competence direlaokoen berri zehatz eta garbia emanaz generatiboen eskariz. Noski, hau dena euskal barrutian ere eginkizun da. Dena den, hamar urte ez dira alferrik pasa eta berri ere xinparta berrirozalearen beharra sumatzen da egun hinkuntza lanetan.

Urkixo, Azkue eta Mitxelenaren lanak berriro gorapatzuz gazte jendea lanera deitzen zuela amaitu zuen Tovar-ek bere hitzaldia.

AITA VILLASANTE

28an Euskaltzindiko buru den aita Villasantek eskaini zigun bigarren hitzaldia, aurreko egunean bezala Diputazioko saloia bete-beteta zegoelarik. Urkixo eta euskara literarioaren batasuna zuen hitzaldi-gai. Agertu zigunez bapatean eta bortxaz egindako batasunari amets eta utopia zeritzan Urkixok; ez zuen ere lege hertsirik nahi. Biderik laburrena euskalkietako bat hautatzea zitekean, ez laboratorioran egina noski, baina beste euskalkietan ari diren idazleen jatorritasunari biderik itxi gabe. Literatur mintzairak ba du tradizioak, horregatik, honelakoak beti artifizialtasunezko ukitu bat badu ere, ez da artifiziala. Ba dakigu Urkixok ez zuela maite itsumustuan eta oinarri gabe egindako lanik. Oinarria literatura zaharra zen. Zinez saiatu zen don Julio idazle zaharren obrak biltzen, aski guttietsiak garbizalekeriaren denbora haitan. Berak zionez zenbaitek nahi zuen laboratoriorako "euskara eredu" hura sekulan ez zen izan. Beraz, bildu eta ahal zena argitaratu izan zen Urkixoren ardura altxor ederra utziz bere ondorengoei bere liburutegi aberatsean. Garai, eskualde eta euskalki guztietako idazleak behar ziren haiengan sustraiturik euskararen guna bizia xurgatzeko eta euskalkien arteko hondar komun hori antzemateko. Hona laburregi emanda Urkixoren mezua; duela berrogeita hamar urte ereindako irizpideak baina gaurkotatuz betetik.

JULIO CARO BAROJA

Uda honetan Donostian birritan izan dugu aukera Caro Barojaren hitza entzuteko. Lehengoan, euskal jailetan, Euskal-Herriko folkloreak mintzatu zitzaigun Europakoarekin alderatuz. Orain, hala behar eta, Urkixoren irudia gure baitan berritzeko. Mintzaldia ez zen izan paper huts eta hotzetan egindako bilduma bat, berorren bizitzaren zati beroa baizik, ia berrogei urte baitira Julio biek alkar ezagutu zutela. Harrezkero harreman hestu hau ez zen hautsi Urkixoren bizitza iraun zueño. Bizitza honetxan berri eman zigun hitzaldian mila gertakariak jositik, haren euskaltzaleatasuna eta jakinduria maila askotan agertuz. Hizlariaren izenak entzule asko erakarri zuen saloi nagusi honetara. Hirugarren honekin bukatu zen Urkixo Mintegiak izena eman dion gizon handiaren omenez eratutako hitzaldi sorta.

Baserriaren alde

EUSKAL ETA ERDAL

Caja de Ahorros

Municipal de San Sebastián

Banen baneko azyak
Ongarri ta abonoak
Belar Zuloak

Erosi edo berritzeko diru
aurreratzea

Baserri, lur-tresnak ta abar

Torelavega'ko Perira joan
etorriak

WILHELM REICH: MITO MODERNOA

Moda «ave fenix»aren antzekoa izan on! da. nonizean denin bere errautsetatik bir-sortzen da. Modak idea zaharrak, berriak baldin balira bezala, itxura berriz jantzita berritzen ditu. Orain Wilhelm Reich-en obrak, gauza berriekiko izan ohi den jakin-minez, irakurtzen ari da zenbait jende.

Wilhelm Reich Galitzian 1897garren urtean jaio zen. Baserritar aberatsen seme zen eta han, bere lurrean, bere baserrian, zezenaren sen haundia harriduraz eta ikusnahiz beterik ikusten omen zuen; dirudien hontan datza bere teoriaren hasiera.

1918garren urtean Vienan sendakintza ikasi zuen. Freuden «neurosis-teoriak» ikasten aritu zuen, 1919garrenean Freud bera ezagutu omen zuen eta handik piska batetara, Freuden diszipuluaren artean onartua izan zuen. Baina Reich-ek aurki nahi izan zituen bere gisara bide berriak urratu. Bere ustez —eta Freuden iritzia ere— «gizonak ez ditu presioak gaisotu, orgasmo-ezak baizik».

W. Reich ez zuen psikoanalista hutsa; Marx eta Engels-en liburuak egarri haundiz irakurriak zituen. Gainera, garai hartan, Schaftendorf izeneko uri txiki batetan, poliziek egindako langille-sarraski baten testigu izan zuen, eta berehalaxe Austriako Komunistan sartu zuen.

Baina Schaftendorf-eko erailtza ordurako, sexologiaren lan asko egin zuen.

Vienan sendakintza-ikasketak bukatu zituen, Wagner von Jauregg-en gidaritzapean aritu zuen lanean. W. von Jauregg oso sendagile jakintsua zuen, paludismoaren bidez burusifilia (P.G.P.) sendatzea lortu zuen (malarioterapia), baina von Jauregg neurologo-organizista zuen eta psikologia burutan ez zuen hartzen (gutxietsi egiten zuen alegia).

W. Reich-en lanik gehienak, ordea, psikoanalisis eta sexologiari buruzkoak ziren.

Bere lanak, psikoanalisten artean nahiko susmo eragin zuten, bere iritziz «neurosisen sustraia ez baitatza sexualitatearen makurtzean, genitalitatearenean baizik».

1929an Rusiara joan zuen bere teoria zabaltzeko, baina ez zuen harrera onik izan.

Batetik, Moskun, psikoanalisisa burges teoria iruditzen zitzaion; bestetik Leninek Clara Zetkin ger-

manitar militantei idatzi zionez nere ustez, «ur-basoaren» teoria gezurra da. Nik uste dut teoria hori ez ditekela ez marxista ez eta sozialista ere izan. Leninek oso gogoko zuen honako esatera hau errepikatzea: «ez fraile, ez Don Juan, ez fariseo aleman» Ordurako, Vienan beste psikoanalistekin zenbait istilu izana zuen. Vienako Psikoanalisis Dispensarioko bigarren zuzendaria zuen eta «Sozialistische Gesellschaft für Sexualberatung (sexo-politika mugimendua)» antolatu zuen. Bere liburuaren baitan harrokeria-edo, mugimendu honen alde diru asko xahutu zuela adierazten du.

Gero, 1939garrenean, Berlinera joan baino lehen, Freudekin jardun bera izan zuen eta orduan alden-du zitzaion.

Berlinen «sex-pol» mugimendua eratu zuen, K.P.D. (Alemaniako, Alderdi Komunistak) sartu zenean. «Sex-pol» mugimendua eratu zuen, K.P.D. sartu zenean. «Sex-pol» mugimendua gazteria komunistak talde bat bezalakoa zen, baina komunistak zaharrek mugimendu hura susmo txarrez ikusten zuten, komunistak gazteei erotismoa marxismoa baino gehiago ez ote zitzaizkion gurtzen bildur zirelarik. Poliki-poliki Reich-en mugimendua, «sex-pol» delakoa, K.P.D.-tik alden-du egin zuen.

1933an Hitlerrek agintea eskuratu zuen: W. Reich-ek sorgin-erretatik ihes egin ahal izan zuen eta harrezkero, politika alde batera utzi zuen.

Lehendabizi Dinamarkara joan zuen; han bere politika-ideak bazterrerara utzi zituen, politika guztia irrazionala zala pentsaturik. Dinamarkan bere orgasmo-teoria zientifikoa egin nahi du. «Bion»-teoria asmatu zuen; «bion» maskuri bezalako zerbait zuen: han zegoen hila gaitik bitzigaira igarotzea. Gero «orgona»-teoria asmatu zuen: «orgona» «bionaren» indarra omen zuen. Sendagile danesekin zenbait haur izan eta buruaste izan zuenez gero, Suezia aldegin behan izan zuen. Gero Suezia Noruegara aldatu behar izan zuen.

Egunetik egunera, bere teoriak burutik egindako norbaiten asmakizunak dirudite, bere «zientzi-metodoak» eroaren ametsak.

Oszilografioez, X errainuz, estatiko-magnetiko korrontez inguraturta, lan eta lan-Fausto berriaren

antzo-sexual senen bioelektriko-gaiak aurkitu nahi du. Bere ikasleak poliki poliki gutxitzen doazkio.

1939an Ameriketara aurkitzen dugu W. Reich, han jarraitu zituen bere esperimenduak.

Bere ikasle eta propagandistek eskuratuko diruz Instituto eta al-dizkari bat eratu zituen «Orgona» Geiger kontadore-bidez antzeman ditek, «orgona»a fotografia ditek, «orgona»-Faustok bere «homunculus» hura bezelaxe-ontzi edo kaja batzutan sartu nahi du, eta orgon-akumuladoreak saltzen hasten da. Orgon-ontziak, orgon-akumuladoreak, merkeak edo garetiak, plastikozko edo zilarrezko, argizko edo neonezko... margotuak ere izan ditezke. Erruz saldu zituen.

Orgona «betiereko gaztetasunaren» indar-iturri omen zuen.

Wilhelm Reich-ek Gilgames di-rudi, baita Fausto ere: Gilgames «lore hilezkorra» irten zuen biltzera; Faustok, berriz, «betiereko gaztetasunaren» elixirra aurkitu nahi zuen: vedarrek «soma»-kin, greziarrek «hidromiele»-kin, alkimistek papis filosoforun-kin egin nahi izan zuten bezelaxe. Gizadiaren amets zaharra da haxe.

Reich-entzat «orgona» urdin xamar da. Zeruko argiaren antzera, Mariaren soinekoa bezalakoa; yogientzat margo urdina gogoaren marga da. Jung-en psikologiaren-tzat urdina Pensamentuaren marga da: urdina beti idealismoaren kolorea da.

1941garren urtean F.B.I.k bere etxean bi liburu hauek aurkitu zituen «Mein Kampf», Hitler-ena eta «My Life», Trosky-rena. Juezari nahikoa kostatu zitzaion ulertzea psikiatra baten bibliotekan danetik aurkitu ditekela, Sade markesatik hasi ta Peralta markesaraino. Federal Food and Drug Administration-ek orgon-akumulador-negoien aurrean, 1947 garrenean ikuspen bat hasi zuen eta gero akumuladoreak ezertarako ez zuela balio salatu zuen.

W. Reich-ek ezereen kasorik ez zuen egin eta istilu asko ondoren 1957 garren urteko Martxoan espetxean sartu zuten eta han bihotz eraso batek hil zuen.

Jueza ez zuen oso jakintsua, itxura zanez, paranoiko baten aurka eman baitzuen bere gaitzepen-epaia.

LASA

Udazkenean gertatua

Gipuzkoako Emparantza egokian, ostoa asi dira gorritzen eta erortzen...

Orain, egunak motz eta otz ditugu... gure biziak bezela.

Udazken zaharra, gaithean degu... ohean egoteko ezin ohea.

Baiña, egia esateko, Udazken polit eta triste au, ez da ez oso ondo asi.

Urrezko ostoa erortzen diran antzera, isil ixilik, iñor esnatu gabe, alaxe erori zaigu gure Artetxe. Zer nahigabea!

Nik orain esango detana ez da beste munduko gauza izango; dana dala, esan beharrean nago.

Orain bizi geran gizaldian, gizaldi nahastuan, Teknika eta makinak, gure kultura eta izkuntza, gure gogo ta ohitura zaharrak zapaldu nahiaz dabilta.

Eta Artetxe —bere akats eta guzi— (Nork ez ditu bereak?) gauza baliotsu oiek ondo eta zintzo aldeztu ditu.

Berak utzi digun azia, bikaina da, naroa, sakona.

Ta orregatik bakarrik gure esker ona merezi du.

Ahal duena egiten duenari ezin zaio gehiago eskatu.

Bere azken asmoa Euskal liburu bat argitaratzea zan... baiña gauza bat da asmoa, ta bestea egintza.

Eta gaithean, noski erioa, beti lasterka dabil.

Ez gaithean estutu. Liburu hori, berak ainteste maite izan zuen Herriak aterako du, ez al da ala?

Artetxe, gizon on, zintzoa, euskaldun jatorra (Denak gera Euskaldun) sarri arte!

Eta zure Bidea ain zuzen eta zuria, ta zure urrezko bihotza, gureak izan ditezela!

Eta txar denak barkatu! Gizonak askotan ain gera kaxkar ta txikiak!

Dana dala aurrera denok, Euskera ta Euskal kulturarengatik!

Matxin

ERAMAN - EKARRI'rako

AGENCIA

Transportes A L E

EUSKAL IRRATSAJOAK

ERRI GUZTIRAKO

Urrutiak: 421369 - 427726

Iparreguirre, 8 - DONOSTIA

ERLOJU TA BITXITEGIA

Eduardo Chopeitia

Vergara, 11-Urrut. 417751-Etxekoa: 422700 - DONOSTIA

LIBURUAK

«AJEA DU URTURIK»

Egilea. ANJEL LERTXUNDI
Ed. ETOR

«Das Wort entschlief, als jene Welt erwachte», hots «Mundu hau iratzartzean, hitza loak hartzen du». Krause-k, fazismoa pizten ari zen egunetan esan zituan hitz hau; eta egun Lertxundik K. Krause-n esarari buelta ematen dio eta esan lezake: «Hitza iratzartzean, mundu hau loak hartzen du». Izan ere, honela hasten da Lertxundiren nobela: «URAK harrolez estalitako ametsetatik irtetean...». Halatsu hasi zuan Kafkak ere bere ITXURA ALDAKETA, «Amets nahasi baten ondolik itzartzean...». Kafkaren legez, Lertxundik benetako mundu baten aurrean jartzen gaitu, iratzartzean. Eta mundu hori benetakoa da, fikziozkoa delako. Hitz askatua esnatzean, eguneroko mundu hau loak harturik dakusagu, ametsa deritzagu.

Uraren ezkoa nabari daiteke, nobela guztia zehar. Haizeak eragindako ura, eta urezko zurrundiloren haizea. Ura eta haizea, agian ur soila da Urturinen ajea.

Baina ura zer da? Nor da ura? Ez noa ni, bederen, interpretazio bortitzik egitera. Interpretazio orok gauzen jatorria hertsiki hosi egiten du. AJEA DU URTURIK irakurtzean tentazio bakarrak klimatezen gaitu, interpretazioari ekitea. Baina bide hortatik abiatzea Lertxundiren obra endelegatzeko oztopo baizik ez genduke. Errazkeria deritzat nobela honen sinbolismoari interpretazio elbarri bat erantzea. Obra, oso osorik hartu beharrezkoa dugu, bere horretan, itzala itzal bezala eta argia argiaren gisa. Sinbolismo honen argizteari ekitea, bere esanahia agertuaz teologikoki ihartukitzea litza. Sinbolismo hori dautza, ez ditzagun borta, berez doakie izana eta esanahia.

AJEA DU URTURIK ipua, atxakia eta sobra arrunt dugu. «Armilara sarea zabaldu zen lurralde haietan eta Itsasoaren sabela lehertu eta ur handitzeak izan ziren. Urturi urpetu zen eta Urturiarrak anfibio bizitzari ekin zioten», nobelaren aizen finean EZKERRA arrain bilakatzen da. Hitz baten esateko hau da nobelaren haria: «Ura, alze eta denboraren poderion urturiarren bizikera irauldua izan zen».

Ipui xelebre eta estrainio hau ardatz duela, burutu du Lertxundik bere obra. Nobelaren pertsonaiak sei dira ene aburuz: Atanasio, Mikolas, Ezekiel, Ezkerra, Miren eta URA. Sei elementu hauekin osatzen du Lertxundik bere obraren egitura; eta sei pertsonaia hauen nain jasotzen du Urturino mundu berezia.

Lertxundik dionez (Z.A. 423) literaturak, gizarte eta izadiarekiko gizonak dituan harremanak azaldu behar ditu. Bere bigarren obra honetan bi mota hauek harremanak dakazki gure baitara. Harreman hoik, nola bait ere, honela ager daitezke eskematikoki:

(Ideol.)	Atanasio	=	/	=	Miren
(Polit.)	Mikolas				+ (Imaginazioa)
(EKON!)	Ezekiel				Ezkerra

(URA) IZADIA =/= GIZONA

Nobelaren egitura harreman bi hauen arauz estrukturaturik datza. Bi kontraesan nagusi nabari dira egitura honetan. Batetik, gizonen arteko kontraesana; Atanasio Mikolas eta Ezekielek multzo bat osatzen dute eta Miren bere lagunak beste multzo bat. Bi multzo hau elkarren kontra daude, herria tartean dutela. Beste kontradizio nagusia, gizonak urarekiko dituan harremanetan datza.

Egitura honen argitzea forma edo nobelaren azalari dagokiona da. Baina nobelaren funtsaz ezin genezake gisa berean joka. Zeren funtsaz itzala da eta ezezaguna zaila. Kolorezko itzal bat dugu obra honen sustraia. Cezanne edo Re-

noir margolarien marrazki baten antzera, obra honetan, gauzak ez dizkigu adierazten ez eta erakutsi ere, aitzitik gauzak «azaldu» egiten dizkigu. Horregatik diot Lertxundiren obra inmorala dela, ez baita han dogma edo egia orokorrak hausnartzen. Korronte batetan sarrarazten gaitu Lertxundik, eta korronte hori erotiko deritzat. Baina AJEA DU URTURIK, obra inmorala bada ere ba du etikarik, eta etika hori «itxaropenaren alizean» datza. Urturin esnatzean URA dakusa, ohi ez duan mundu bat nabari du Urturik. Mundu berria. Mundu esnatua. Hitz esnatua (ikus Lertxundirena Z.A. 421).

«Literatura, biharko gizona prestatzen duan harma bat da» (Z.A. 423) Lertxundiren hitz hauetan datza, bere literaturagintzaren oinarria. Lertxundik geroa zaila ardura. Baina geroa ezezaguna eta izkurtua da; zientziak ezer guti esan dezake geroaz, baina bat gizonen geroaz. Ezagunetik hasi eta misterioan murgiltzea omen da literatura, eta abiadura hori egiteko imaginazioaren beharrea gara.

Imaginazioa da Lertxundik bere obraren zehar aztarrikarako erabili duan instrumentoa. Imaginazioa ezagupide bezala.

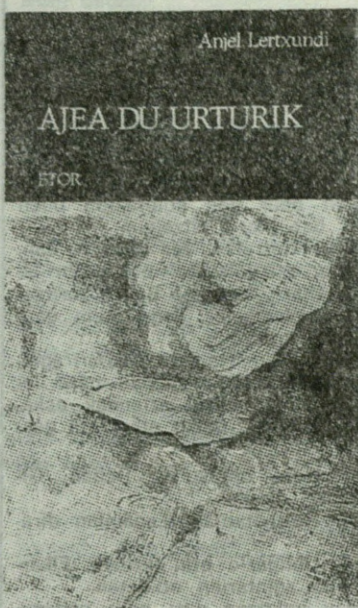
Errotua den gizarte molde (establishment) orok, gizonen arteko eta izadiarekiko harremanak erprimiturik dauka edo neurturik bederen. Harreman hoik, ohizkoak diran komunikazio bideetan aditze- rat ematen dira. Komunikazio bide hoik, gizarte molde horien zerbitzuan eta menpean dautza. Zenbait errealismo, nola arteetan, hala literaturan gizarte molde errotuen euskarri eta sostengua dira. Nahiz eta inoiz errealismo hori (bortitze- gia izatean) gizarte moldeen aurka matxinatu-Zola. Baina imaginaziozko sorketak eta fikziozko obrak dira, gehien batean, gizarte moldeak kolokan jartzen dituztenak. hainbat idazle aintzindariak, beren Lehen Kafka, gero Brecht eta orain fikziozko sorketez gizarte honen egiturak kritikatzeko dituzte. Lertxundik da, lehenik Euskal Herrian, bere fikzio, sinbolo eta irudimenezko sorketaz Euskal gizarteak kritika larri bat egin duena.

Bere kritika («kritika» hitza, ezagupide baten zentzuean hartzen dut) ondazle eta apurtzale da, analitiko hain zuzen. Bere kritika ironiko da. Sokrates ironiaz balia- tzen zen egia-aren bilaketan. Socra- tes-en ironia logika gisako tresna bat zen (hots, epistemologikoa). Halaber Lertxundik ironi xehe eta leunaz, bere obra guztia balaizten du. HUNIK ARRATS ARTEAN, bere lehen liburuan, nabarmena eta lar- rria zen bere ironia. Orain, AJEA DU URTURIK obran, ironi berrura tipologia eta mehagoa da, ez da ia sumatzen. Bere bigarren obra honetan, ironia, fikzioan bertan datza. Fikzioa kontestalar eta iraul- tzaile ba da, bere indar hori ironi- atik datorkio. Ironia dela eta fik- zioa kritika bilakatzen da. Lertxun-

direngan, asmaketa soila kontraste kritiko bilakatzen da.

AJEA DU URTURIK fikzio kriti- ko da beraz. Eta kritika hori apur- tzaile dugu, baina zati ondatu hoik beste «zerbaiten» gai dira. Ironia erditzaile da (Sokrates-ek «maieu- tikoa» deritza). Eta hondakin hoie- tatik itsasten da itxaropen berri bat. Geroaren urratsa.

Geroaren urratsean datza obra honen alderdi utopikoa. Imagina- zioak beste «gero» bat du profek- to. Eta proiektu hori politiko da. Ikuspegi politiko honetatik Lertxun- diren obrari so eginaz gero, zen- bait lan soziolojiko baino politiko- goa dela jabetzen gara. Ez zen hain eroa Parisko Sorbonaren hor-

metan «imaginazio boterera» idatzi- zuan hura. Marcuse-k, zenbait rea- lista soviatarri egiten dien kritika hemendikan dabil. Eta hildo hon- tiko landarea dugu, ene ustez, Ler- txundiren obra.

Aurkezten ari garen liburuan URA arazo da. URA natura egokor bat da. Finean EZKERRAK, arrain bi- lakaturik, uretara jotzen du. Ure- tan arrain izanaz lortzen du bere askatasuna, bere arazoan soluzio- nea. Urturiarrak bi erten bide di- tuzte (besteri dira Ezekiel eta Mi- kolasen profektuak): ur gaitz hura edan eta beren atzekabearen ja- torria agortu ala arrain bilakatu. Egoera bikoitz hau tragikoa da. Eta trajedi grekoen gisara «katarsis» garbitzaile bat eskatzen du. Guz- titara ere, Lertxundik iraultza ba- ten atarian jartzen gaitu. Aukera bortitz baten aurrean.

Gauzek beren artean antza bat ba dute. Idearen eitea antz ho- rren agerpeide izatea da. Mendeba- leko literaturaren zehar eboluzio bat dakusagu antz bilaketa honi buruz. XVI eta XVIIgn gizaldietako literatur «klasikoetan» gauzen ar- teko antza logikoki ardatzen zen. Adibidez, Atsularren sinonimoak logikaren arauz loturik daude, be- rak esaten duanean: «Hain ongi lot, uzkal, eta amarra ahal...». Baina Lertxundik esaten duanean: «egun zoragarri hura eguzki, estrep- tomizina eta zigarro zitzaion...» imaginaziozko lotura bat osatzen du. Lertxundiren imaginaziozko lotu- rak aldrebesak zenbait aldiz, kon- traesanak besteetan eta «desego- kiak» gehienetan, irudimenaren arauz osatuak dira. Lertxundik, gi- sa honetako loturaz ezkontzen ditu izadiaren eta gauzen arteko harre- man kontraesankorrak.

Izadia, URA dugu Anjelen obran. Eta uraren altzo dudagarri eta kez- katian igari dabiltz gauzak eta gi- zonak. Urak krisia dakar. Krisi hori kritikoa da, ezaguerat garmaz- klana. Ezezagunatik misterioara eta handik sinboloaren bidez ezauguera berri bat ematen dauku Lertxun- dik. Ezaguera kritiko honetatik da- torke gure sinismen eta jakintzen krisia eta instantzi kritikoa. Beraz, diot, AJEA DU URTURIK, gure egungo jakintza hertsiki eta erpre- mituen kritika dela.

Aurkezpen honen inean, neure egiten ditut M. Foucault-en hitzak: «Hain motza da gure adimena, hain hertsia gure askatasuna, eta hain motela gure hitza... gure azpian datzan ilunpe hau, edan beharrez- ko itsaso bat dela ohartzen gara». Lertxundik ohi den lojizko arauen kontra altxa da; hitz deserrotu ba- tez gizonaren, izadiaren expresio sakona erdituaz.

Luis Haranburu-Altuna

ESAERA ZAARRAK

Erran ta egin (AN. Esteribar). Esan bezala egin.

Esne guti ta erreto anitz (AN. Aurizperri). Ezer gutxiarekin irabazi aundia.

Emoten boat mokoko at, bolakarka botakoat (G. Villareal). Ematen badiat... Zilipurdika botako aut.

Etxe utsek, errautsek (AN. Goldaraz). Etxea utsik egotea, kalte.

Etzegon astoa loiean (AN. Larraun) Ori arrapatzerako! bezala.

Etxean gaukenak eztauke erosienik (G. Lemona). Ez daka erosketan ibilli bearrik.

Ez on ta ez gozo (G. Oresa). Ez lanik eta ez aurrerabiderik, esateko.

Emazia: i ez aiz ez zar ta ez gaztia (AN. Otxagabia).

Erosi bezala saltzen dut (AN. Larraun). Esan dutena, esaten dizuet.

Eskerrik asko!

Iruñen bada etxe famnko, bakotzek berea artu eskero, ezta sobrako asko-asko (AN. Larraun).

Ezker edo eskuin: aukera zak zoezer;

Ausi-osoik eztuk inoiz artzen (AN. Larraun). Ausi-oso, era bate- ko erabakia.

Eztio odolak berealakoan irakiñen (AN. Baztan). Norbait oso illa edo apala daneko.

Etzeko langille orrek, zer kiderra dauken eskuetan! —Non du kide- rra? —Bera da kider alferra (AN. Arizkun).

Ez badu balio pobreaken arrazoiak, nik berotuko ttut etxe ontako arratoiak. Esan omen zuan Tolosako maixtar batek (AN. Ezkurra).

Etxea bete kaiku; ta eltzera beia jeisten (AN. Areso).

Erori aldi batean: —Ederra artu dek! —Bai baño, beti're txarra baño ohea (G. Lezo).

Elurretan jaio ta izotzetan bataiatue (AN. Areso). Zittalaz esana.

—Eta zuek, txakurraren aizea! (G. Azkoitia). Zer duzute orrenbeste postutzeke?

Errikuntza pixka bat egingo zendun! (G. Azkoitia). Zeure erriaren alde ariko zifan poleki, esateko.

Elur-melur, enauk ire bildur; txabolan badiat naiko arto ta egur (AN. Gaintzako auntsaiarena).

Ezurrek mami biurtu arte joko aut (AN. Larraun).

Elur gañetik eldu den egoak, urkabeen zegoana ikaratu emen zun (AN. Ezkurra). Aize orrek alako ondamenak sortzen dakilako.

Etzeko lapurra, txarra (G. Zumaya). Etzeko lapurrari peatzea ezta errez (AN. Leiza).

Etorriko da batuen banatzalea (G. Garai batean bildua, bestean joaten dala).

Egun asko erreskan;

Zu beraien arrastan (G). Bizitza luzeak ere, berekin darama gizona. Eskalu galanta da ori (G. Zumaya). Ergelaz esana. Eskalua, arrai bat da.

Eztu izenak egiten izana (AN. Larraun). Izen aundiak ez du burua jastzen.

Ez dute beti labeain gañean (AN. Huitzi). Dioten aña ez dutenaz esana.

Ez da ori gaur goizeko intzak erantsia (Zumaya). Gauza ori ez da gaurkoa, bezala.

Eztakazue gatzaren konturik (G. Zumaya). Zein lasa bizi zeraten! Ezta ori zapatarizat ona (G. Zumaya). Egonarriek ez duanaz esana.

Eguerri: eruak igarri (G. Andoain). Orduko eguna luzatzen dala. Etzeko trapu zikiñak etxean (G. Alegi). Ez-bearrak etxean gorde.

Eztie, beren eltzeari gatz botatzen asi (AN. Larraun). Aitzekiak besteri josten dizkiote.

Ezta aril onekoa (AN. Larraun). Toki berean egoterik ez duanaz.

Etxe zarrak, ittutte (G. Ikaztegieta). Zartzean gaitzak gañezka, esa- teko.

Ez lukainka ta ez mutur (G. Ikaztegieta). Dana nai, eta guzia gal- du; gelegikeriarena.

Egunei dagokien gauik ezta (AN. Ezkurra). Eguna bezain gau onik ez da.

Erik eta bat geiago artuko ttuk (AN. Ulzama). Erik (ireak). Ederrak artuko dituk.

Ez auts eta ez iketz (AN. Aezkoa). Ez ur eta ez ardo, bezala.

Ez naiz ni ere atzo goizeko bildotx (AN. Baztan). Nik ere urteak badiut, esateko.

Eguerri zerekin; urteberri arekin (AN. Esteribar). Asteko zein egu- netan Eguerri, berdin urte-berri.

Etxe-txarraren kirtena dek ori (G. Hernani). Gizatxarren baten umea dala, esateko.

Etxe ontan gudu gabe; dire buru gabe (AN. Baztan). Gudurik ez zutela, baño bururik ere ez, Baliteke beste era ontara ere esatea: Etxe ontan gudu gabe dire, buru gabe; auda: agintaririk ez dute, baño gudurik ere ez.

Eskalea kux-kuxuan egoten da (G. Ondarrabi). Zerbait onik eman- go zaiolakoaren zai.

Eman da kendu, zapoak aña kendu (AN. Goizueta).

Etxamiñen pian ezaundiko ute, ori nor den (AN. Mezkitz). Bere extean jakingo dute nor dan ori.

Egñai dagokiola il bear luke kristauak (G. Oresa). Nork bere egin- kizunak betetzea, kristau izatea.

Ezkurreko xalkorra baño geiago ez aiz azitzen (AN. Larraun).

Errekiste aundiko gizonak, ezta umekeririk bear (AN. Baztan). Izen aundikoak...

Emaitzak hor bahi,

zer zukenen nahi (BN).

Erauntsi aña estalki ematen du Jaungoikoak (AN. Madoz). Ba- koitzari dagokana, bearraren ariara ematen dio.

Etzera goazilarik zapetak leiara atra (AN. Orokieta). Arraia pasa-ta, sar ea jarr bezala.

Esne guti ta erreto anitz (AN. Esteribar). Bi garaietako: irabazi aundia deneko, ta jetsitako piska ixuriz dijoaneko.

Etxe utsek, arrautsek (AN. Esteribar). Etxe utsak gudu utsa, bezala.

Intza'r Damaso An

aristegui hermanos

ZORUAK ETA ESTALKIAK,
PERSIANAK, ATEAK, ETA ABAR.
GARBITOKI ETA ITURKINTZA GAIK.

ERAKUSTOKIA:
FUENTERRABIA, 19 - URRUT. 411459
DONOSTIA

idiazabal

Aspaldi ontan bizi geran aztarren eman ez badegu ere, aitoritu nai degu orain aldiari ba dala aintzat ekintza alpagarri gure errian eta oietako batzuen berri ematea dala oraingo gure asmoa.

AURREN EGUNA

Aurreko urteetatik, Guraso elkarre, Gazte, Parroki eta abar, oar-tuz zetozen aurren eziketari buruz ezer gutxi egiten zala eta arazo oni erantzun bat ematearren erri-tar denei deituta komisio edo bat-zorde bat eratu zan aurrari begi-za zer egin zitekeen pensatu eta egiteko. Denboraldi baten ondoren nabaitu da batzorde onen frutua. Irailaren 25 eta 26an ospatu zan aurraren eguna, aurrez, izan zituzten marrazki, idazte, pelota txapelketa eta abar, eta egun oetan sariak jasotze, jai aldi, antzerki, agesti, lasterka apustu, dantza, ballarako txitulari gazte talde eta abar, eta beste ikusgarri asko orain gogoratzen ez geranak.

Erri-tar danaren aitorra auxa da: Aspaldi idiazabalen ospatu diran eguniki ederrenak izan dirala, be-raz gure zorian beroenak isilean lanean jardun duten batzordeko oiei, egun oietan bere laguntza eskeini duten familia guztiei, ber-din «aur denei».

SAN MIGUEL FESTA

Urriaren 3an Udal etxeak eratu-ta San Miguel festa izan degu; goizetik erriko txitulari saoen ka-le jira, eguerdiz txistu salo eta euskal dantzari talde berriaren saioa eta arratsalde eta gau «Los Scapulis» konjuntokan erriko en-parantzan izanda naiko dantza.

GAZTEEN EGUNA

Urriaren 16 eta 17an: Egun oeta-ko egitaraua auxa da.

16 larunbata: 5 eta erdian pe-lota txapelketaren bukaera. (Pale-taz).

7 eta erdian gazterien meza. 9 etan Guraso elkarteko biltokian jai aldia abeslari oekin: Arriaran - Unamuno - Markel - Manex Pago-la - Beñat Sarasola - Joanes Borda Eñaut Etxamendi - Eñaut Larralde. Ondoren erriko enparantzan «EGAN» taldearekin dantza saio 2 ak arte.

17 Igandea: 7 eta erdian txi-tulariak emango diote 4 garren ibi-laldi neurtuari asera.

11 eta erdian erriko enparan-tzan «ZEPAI» bertsolaria zanaren omenez Goierriko bertsolari gaz-teen txapelketa. «Leenengo ZEPAI saria» (Avicola San Blasen babe-sean).

Ordu batzuk eta erdian: Erriko gazteen dantza txapelketa.

2 eta erdian: Gazteen arteko bazkaria.

4 eta erdian: Eskuzko pelota txapelketaren bukaera.

5 eta erdian: Herriko umetxoan dantza saioa.

6etan: Bertsolari txapelketaren bukaera.

Bertsolen ondoren «EGAN» tal-dearekin dantza saioa 2 ak arte.

Festa eder eta bikainak gazteek antolatatu dituztenak, zer ikusi ede-rra ugari jartzen dute gure ustez goierritarren oso gogoko izango dan bertsolari txapelketa ere bai. Brinkolatik asi eta Tolosara bitar-teko bigarren mailako bertsolari guztiek parte artu dezaketela adie-razi digute. Gure aurreko bertsola-riak «ZEPAI» eta abar badijoaz-kigu gure arteki eta beren oroi-me-nean gazteak sortzea izan bear du guzian egitekoa, ortarako sariaketa oek oso egokiak eta gazteek apro-betxatu bear lituzkenak.

Aurrerago ere gai oei buruz jar-dungo gera.

AGUR

elgoibar

ZER ESAN?

Elgoibarko Ikastolan, ikastaro-aren haseran 70 haur berri dira

izena emanak. Urtean hiru arotan haurrak hartzen dirala jakinik, ba dago nun burua nekatu eta nun lan egin.

—Ikastoletako Batzordeetan «gi-zon» falta betikoa dugu. Hau ho-nela dalarik, gutxi hoietatik, bi ameriketara dijoaz. Lehendakaria eta mahaiko bat hain zuzen. Hauen hutsunea nork bete?

—Oraingo, P. M. Urruzuno eta B. Ezenarro kaleak egingo ote di-ran zurrumurrua dabil. Hamar ur-tean basa artean ibiliz eta noiz-zean behinka lehen ere honelatsu-ko zurrumurruek entzunak geranez sinistu daiteke ote?

—DANOBAT kooperatibak 500 langile ditu, Elgoibar, Deba eta Azkoitiko lantegietan. Langile ba-koitzeko eta urtean 175 laurleko ematen ditu ikastolarako. Elgoiba-rran ba da langile ugari eta hauen nagusiak zerbait emango balute, besterik izango zen.

EGUR LODI ASKO BAINA...

Euskaldunon liburu eta aldizka-rien egoera ikusiaz, zera, «Kiriki-fioren» ABARRAK ipui liburu da-torkit burura, alegia, egur lodiei su emateko abarrak behar. Gaur egun, ifioiz baino euskal liburu ge-hiago argitaratzen da eta saldu ere bai behar bada, baina irakurri zenbat? Euskal irakurle gutti dira argitaratzen diran liburuentzat eta irakurleak sortzea dugu lanik be-harrezkoena. Hori aldizkariak lor-tu lezaketen lana da, baina bil-Gure iritzian, euskal aldizkariak, dur naiz ondo betetzen ote duten. orain baino biziagoak eta itxaro-pengarriagoak izanak ditugu, bai-na gure iritzian, umeentzat ipuiak eta hauen jarraiko idatzia eta batez ere aldizkariak beharrezko dira irakurleak sortzeko.

Egur lodi utsei su ematea zaila abarrik ez badugu, eta abarrak ge-hitzea izan behar litzake gure la-nik arduratsuen. Irakurleberriak sortzen ez ba ditugu, Euskeraz azal-tzen diran libururik gehienak, li-buruetatik gordetzeko besterik ez dira izango. Ta, hori erosten dala pentsaturik, baina noiz arte ero-ten jarraituko dira irakurle ez di-ranak? Zer esan?

Etxe-Pe-tarrak

ataun

GIZA AZTARNAK ATAUNGO LIMURITAN

Uda honetan, Joxemiel Baran-diaranen ardurapean, lur azterke-ta batzuk egin ditugu. Nahiz eta gauza asko ez agertu, azaldu di-renak oso garrantzizkoak dira. Orain artean behintzat (oraindik arpe guziaz ez baita landua) garra-tzi honen agiriak hauek dira:

—Hiru hotatoko, hogeiren bat lurrontzi zati.

—Bost tintil harrizkoak. Okre gorriaren bat.

—Hezur harritu batzuk. Arrauka harriak ugari.

—Suharrizko tresnen artean: zu-lakaitz bat, marruxko zulakaitza, bi laban aho, printza bat eta mi-hizto mutur bat asko landua.

—Baita ere burni maila bat.

—Eta azkenik abere-hezurak ugari.

Joxemielek dionez, suharrizko tresnak, lurrontziak eta tintilak, hildakoei jartzen omen zizkien. Hauen antzinatasuna, 4000tik 5000 urte bitartean jar ditzake (burdin-hori harokoa). Baina lehenago ai-patu dugun burdin maila ez da haro hontakoa.

Ikusten denez, Goiherrian ager-tu den arperik garrantzitsuen du-gu hau. Baina lanean aurrera ja-rraitzeko asmoa dugu eta behar bada gauza gehiago azalduko dira eta hauen berri beste batean emango dizuegu.

Limuritako Jentilak

deba

Franzisko Ostolaza jaun prestuak. Deban jakintzaren alde lan egite-ko utzi zuen diru mordoa, nola erabili bear dan adierazten duen agiri bat etorri zitzaigun.

Agiri horretan zer esaten dan, herritar guztiok argi eta garbi ja-kin behar genduke. Baiña zoritxa-rrez, oraindik ez dugu jakin gau-za haundirik.

Honela dio: Nere ordezkari agin-tzen diot: ordain ditzala nere le-gezko zor guztiak, aziendak eska-tuko dituenak, gaixo eta illeta gas-tuak.

a) Nere ontasunak Deban, Gi-puzkoan diranak.

b) Banu-etxetan, Espainian dira-nak.

c) Obligazio eta akzioak, Elkar-te edo agintarien etxeetan.

Hau agintzen dut: nere ondasu-nei jarriko dizkien zergak, Espai-nian ditudan ondasunez ordain di-tzabela.

Espainian ondasun hauek uzten ditut:

Adela Ozamizi, 50.000 pezeta.

Jose Luis Urkaregiri, 25.000 pe-zeta.

Rosario Urkaregiri, 25.000 pezeta.

Beste guztia, ordezkariak gogo duten bezala zabal dezatela arte, literatura eta heziketa sailetan.

Amerikan ditudan guztiak, ileta, zerga eta abarrik gabe uzten di-tut. Honela:

Hamasei zati ditu, bakoitza 250... dolarretakoa. Lehenbailehen eman bekizkie Mexican - American Com-pany of St. Louis-ko izan diren edo orain diren enplegatu eta nene he-rederoei.

Grace Fry-ri 50.000 dolar.

2.500 dolar Estatu Batuetako be-hartsuen aldeko sei Elkarteri.

Beste guztia, nere ordezkariak balia bezate behartsu, arte, litera-tura eta heziketa sailen laguntza-rako.

Nere diru guztien interesez «Aso-ciación para el fomento de la en-señanza y cultura del pueblo de Deva» deritzan Elkartea ordaindu-ko da, urtean behin edo sarriago. Baina hau guztia horrela gerta de-din, Elkartea honek bete bitza bere arauetan ageri diren heziketa eta jakintzaren alde dituen egin be-harrak.

Legeak agindutako xehetasun guztiz hornituta, agiri honen kopia bat «Boathens National Bank of t. Louisen» gordeko da.

Heziketa Elkartek, bere eginki-zunak zuzen betetzen dituen ziur-tasuna izateko, komisio bat izen-datzen dut. Komisia osatuko du-tenak, hauk dira:

Karmelo Urdangarin

Franzisko Aldabaldetrekue

Angel Perez Busteros

Jose Luis Urkaregi

Diru hau guztia, nere ordezkari diren «The Boathens National Bank of St. Louis» eta Robert C. Ma-rek administratuko dute.

Laguntza hau ni hil eta 20 ur-tera amaituko da Orduan banake-ta hau eginen da:

Ameriketan ditudan 6 zati egin, eta lehen alpatu ditudan ber-toko 6 behartsu Elkar-tei banatu.

Espainian ditudanak, Debako

«Asociación para la enseñanza y la cultura»-rako izanen dira.

Horra agiriak zer dion. Jakin da-nez, Ostolaza jaunak Ameriketan \$ 1.000.000 dolar ditu. Hemen, 8.000.000 pezeta.

Zergak eta gainerontzeko kargak kenduta da noski diru guzti hori, eta hori guztia sartzen bide da berak deitzen duan «Fondo de Ca-ridad» horretan.

Diru horrek emanen dituan in-teresak dira Debara etorriko dire-nak.

Esan dugun bezala, zergak eta kargak nolakoak diren ez dakigu seguru behar dan argitasunik ez baita eman, eta ez dakigu noiz izango degun herrian diru lagun-tza hori.

Idiakez

eibar

—«Euskera Lagunak» izeneko an-tolamenduak eraturik eta Eibar Club Deportivo, S.C.R. Arrate eta «Asociación Propulsora de Ense-ñanza» elkarteak eta Azitain eta Amañako Parrokien laguntzarekin, gauaz moldatuko den euskara ikas-taro bat prestatu nahi da.

—Durango eskualdeko «Geredia-ka» elkarteak antolatutako Ilgarren. Argazki Lehiaketan, Eli Ojanguen atera da lehen, «Atxondo» deritzan argazkiarekin. Bigarrena ere eibar-tarra dugu, hots, Antonio Unzeta-barrenetxea, «Untzillate» izeneko argazkia saritua dela.

—Sarasua senar emazte gazteek, Iñaki eta Nievesek, lehen alaba izan dute. Ezkondu eta zortzi hila-betetara gainera... bi kiloko pox-polina baina. Ama alabak primeran daude. Zorionak.

Zer izen jarri eta «Nora» ba-taitzea pentsatu dute. Joan da aita juzgadura Euskaltzaindiko zer-tifikatu eta guzti, eta ezetza eman diote. Berek ez omen dakite «No-ra» izena ere denik, eta Euskal-tzaindiko zertifikatua ez omen da nahikoa. Baina Iñaki «txatuak» ez du atzera egin. Joan zaigu etsi-etsian Nafarroako Sangoitzera eta ekarri ere ekarri du «beharrezko» zertifikatua, alegia, Sangoitzen ba dela «Vigen de Nora» deritzan ama birjina bat. Hona hemen ba nik neuk ezagutzen dudana «Nora» ize-neko bigarren haurra. Lehena Ber-garako alaba eta bigarren hau ei-bartarra noski.

Bestalde, hemengo funtzionarioek ez badakite ere, «Nora» izena mun-du guztian zehar ezagun samarra da. Iñsen, Noruegako idazle ospe-tsuaren «Kopinen etxea» deritzan nobelako pertsonaia, «Nora» baita. Beraz, txarrenean ere, «Nora» ize-na «Fabilla», «Dulcinea» eta beste edozein bat literatur izen bezain zu-zenezkoa da.

—«Eibar» aldizkariaren azken alea jaso dugu. Hamasei artiku-lu dakar zertitara eta hauetariko, bost, laburrenak hain zuzen, euskaraz idatzia, alegia, Jose de Artechek, «Neuk» eta «Amatiñok» idatzitako lanak, «umor Eibarres» saila eta «ama izateko kontseiluak».

Jose de Arteche ohizko idazlea genduen Eibarko aldizkari honetan eta agian ez dugu behar beste es-timatu izan joan zaigun ordu arte.

«Amatiño»-ren artikulua, inork erantzun gabe geratu zaigun arti-kulua hain zuzen, joan deneko Eus-kal Astearen istiluak gogora da-karzkigu. «Neuk» izendatzen duen idazle ezezagunak berri, «Esna-tzen dago herria» izeneko lan polit bat eskaini digu. Nor dugu idazle onaren ezpalak dituen eze-zagun hau?

Bestalde, aspalditxoan esateko nuena alpatu nahi nuke gaur he-men, hau da, «Humor Eibarres» de-lako sailak eibartarren ziriak alpa-tu ohi ditu betidanik, sarri asko Juan San Martinek prestatutako «Zirikadak» eta «Eztenkadak» libu-ruetatik jasoak eta dena dela beti euskaraz. Hau honela delarik, zer dela eta erdarazko titulua?

Horrez gainera, alpatzen dihar-dugun ale honetan, eta «Amatiño»-ren artikuluan barrena, hauxe ira-ku dezakegu: «(Continúa en la pág. siguiente)». Norentzat azalpen hau ere? Euskaraz artikulua irakur-tzen ari denarentzat edo irakurtze-ko pasatu nahi duenarentzat?

L.A.A.

Bodegón

Alejandro

Alejandro'ren Bodega dago Donosti'ko txoko baten, bein ezagutzen dutenak zintzo takite aruntz joaten. Nai dan aukera ba-dezu beti jaten bezela edaten, oberik ezin arki ditzake merke ta ondo ematen. Fermín Calbetón, 4

DONOSTIA

ZERUKO ARGIA BIZKAIKO ERRI AUETAN SALTZEN DA:

MARKINAN

M. Loli Aginaga, Artibay, 24

SONDIKA-ASUA

E. Astarlos

LARRUSKAIN

Parrokia

GERNIKA

Ruiz Bustillo

ONDARROA

M. Zulaika

BILBAO

Libreria Armendáriz

Dr. Arelliza, 50

Librería Azkategui

Cinturera, 4

Librería Bilbaina

Plaza de los Mrtires, 2

Librería Verdes

Correo, 7

GALDAKANO

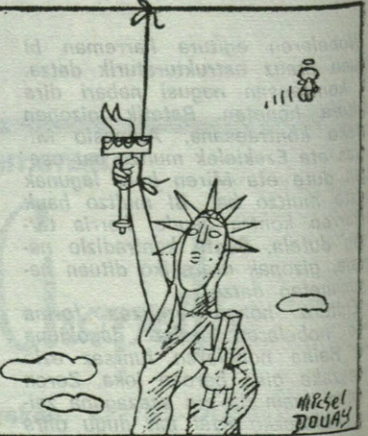
J. Altuna

Urreta, 34

ABADIANO

J. F. Zubero

S. Prudenzió, 7

EUSKAL ERRIETATIK

mendexa

Mendexa-ko antzezlarri taldekoak eta beste lagun batzuk mugaz andiko aldeko Euskalerrian izan txango edo eskursioan.

Igazko txangoan Larzabal jauna-rengandik «Berterretxe» izeneko antzerkia ekarri genduen. Joan dan negu ta udaberrian antzerki ori antzeztzen ibili zan taldea. Antzerki orren kondaira, Maule-ko «Bortue-der» jauregiiko kondearena zan, eta jauregi ori ikusteko gogo bizia euki dabe. Ikusi eben jauregia, ta beste ango Euskalerriko txoko eder asko erakusteko be, lur aiek ondo ezagutzen dituen euki dabe: Baiona-ko Ikastetxean ikasketak egiten da- goen Mikel Epaltza mendexatarra.

Jator askoa gaiñera!

«Zeruko Argia-ren» bidez, igaz izan giñan eta aurtan izan diran guztien aldetik, milla esker!

Datorren urterarte, Mikel, Jau- nak nai badu.

ARGI-INDARRA

Ainbeste aldiz aitatutako argi-in- dar berria be asi dira ipinten. Orain, Udaletxea, Aituntamentua, ura ekarteko asmotan dabil. Ia lais- ter ura be naibeste izaten dogun.

EZKONTZA

Irailla-ren 25-an ezkondu zan «Al- deko» baserriko Pedro Atxurra, Morga-ko Mari Karmen Aretxaga- rekin.

Zorionak!

Txakartegi-tar Joxe

oriako alegia

Jakin dugunez, Madrilan izan den Obispo eta apaizen arteko bilere- tan zera esan dute: barkazioa es- katzen digutela herriari, eliza den- bora luzetan agintariekin bat egon delata. «Arren barka» diote.

Ez gara hasiko hemen xuri-xuri barkazioak alde batetara eta bes- tetara zabaltzen. Ez gara nor bes- teak juzgatzeko.

Apaizen jokabideak aztertze- ra, gureak ere hortxe nunbait. Zeren ez ahal da egia gure herrie- tako agintariak eta gu ere apaizen esanetara errezezi jartzen garelata?

—oOo—

Durango, D. Julio de Urkixo jaunari eskaini omenaldia dugu. Eta bertan ematen duten saria Ale- giar Luis Haranburu Altuna langile sutuarentzat izanen da Zeruko Ar- gian idatzi dituen hiru artikuluenga- tik: «J. Urkixoren ehunurteburua» tituloz idatzi zituen. Zihur gara me- rezi duela. Bere gaztaroa oso eman- korra du. Jarrai hortan.

Gure partetik beste sari bat eman nahi diogu hitz hauen bidez bere «Euskal mitologia» izeneko artikuluetatik. Kontseju bat eman nahi dauku (digu) art. hauetan:

Ea gure harrokeria merkeak al- dentzen ditugun.

Baina ez dezagun Luis Haranbu- ru bera ere mito bihur. Ez luke onartuko.

Irurako festei boikota bertako gazteek. Eta kanpotarrei honela egin erazi ziguten: plazan jartzen ziren korro handi bat eginaz, ber- tan sartu ezin zitekeela, eta dan- tzen ari zirenei atera eraziaz.

Ba dago zer ikasirik.

—oOo—

Rikardo Intxausti hil zaiku. Ingu- ruko herrietan ezaguna, Hirurogei- ta hamasei urterekin eman digu agurra. Bere txistu saioek eta umo- re gaziak hamaika aldiz suspertu gaitute. Agur, Rikardo, txistularia.

—oOo—

Alegiako Ikastolan hirugarren ge- laren prestatzea bukaeran dago. Gazte langileek ez dute nahikoa bere lantokietako ordukin ikasto- lak behar duenean.

Kale-Beheko

pasai donibane

Abuztuaren lean, gure herriko euskal jaialdian, mugaz beste alde- ko abeslari bi izan ziren abesten: PELLO eta PANTXOA bikotea. Hauek abestu zituzten abestien ar- tean, herrian gehiago txertatu eta finkatu gelditu dana, zera izan da: LEPOAN HARTU TA EGI AURRE- RA!

DONOSTIAKO HERRI IRRATIAK ere, hamaika bider jartzen du jen- deak eskatuaz. Izan ere, doinu eta hitzen aldetik mamitsua baita be- netan. Hona hemen abesti honen zati batzuk:

Bidean anaia erortzen bazait
Lepoan hartu ta segi aurrera!
Ez gaituk lapurrak ez ta ere

[zakurrak

kataiaz loturik ibiltzeko
gizonak bagera jo zagon aurrera
gure herriaren jabe egin arte.

Adiskide!, abesti osoa nahi ba- duzu eska ezaidazu!

—oOo—

Itsas-Mendiko mendizeak ez di- ra jaio lo egiteko. Hil honen 17rako Urbiara abituko zaizkigu. Norbaitek, ardoa, ginebra eta dantza-lekuak na- hi baditu utzi eta bere birrikak hai- zez bete nahi baditu, jo dezala Itsas-Mendiko mendizaleengana be- re izen-deiturak ematera.

—oOo—

Gure belarrietara iritxi zaigunez, herriko talde batek, euskal jaialdi bat antolatzeke dela jakin dugu. Ikastolaren alde izango omen da. Alkartasuneko Dantzariak, Oskarbi talde famatua, gure herriko Erlak

bikotea... eta beste batzuk etorriko ote diren entzun dugu.

Izan ere, Euskal Herriko ikasto- lek nondik atera behar bere gain dituzten zorrak eta zama astunak? Inungo laguntzarik ez baitute eta jakina, ahal dugun bidetik saiatu behar gure euskal kultura aurrera irten dedin.

—oOo—

Gure adiskide Juan Mari Taber- nak, gaixo eta makal igaro du az- keneko aste hau.

Ez zan gutxigorako! Bere burua botatzera zijoan gijazo bati lagun- tzeraz zijoala, ia-ia berarekin amil- du zitzaigun Juan Mari adiskidea. Burua botatzera zijoan gizon giza- joa han amildu zen; baina, zorionez, ez zuen min haundirik hartu, nahiz- eta laugarren bizitzatik bere bu- rua bota.

Poztutzen gaituk sendo hagoela jakiteak, Juan Mari!!

lñalurretak

Eraria epela dagola?
FAGOR'ek
oztuko du berela

ZERUKO ARGIA SALTZEN DA:

ELGOIBAR
M. Gorostiza

EIBAR

Angera
Markina
Iriondo
Eguren
Gisasola
Barela
Alday
Aranburu
Estanko, 11
Isaai
Simon
Amana
Urail
Urizar
Siglo XX

Basauriko Bigarren Euskal Kanta Sariketa

Basauriko gaztariak antolatua, Udaletxearen laguntzaz eta joan den urtean agertu zen zuzenbideari jarraikirik, bigarren sariketa hau eratzen da, talde amateur berrientzako, berauk hiru pertso- nek osotutakoa izanik gutienez.

Lehiaketa, Basauriko "Cinema Social" deritzon zinetokian, urriaren 15-garrenean, arratsaldeko zortziretan izanen da.

6 kantatalde besterik ez dira onhartuko, inskripzioaren orde- nan datzalarik onhartzeko hau.

Talde bakoitzak 2 kantu auzkurtu beharko ditu, libreak beraik.

Punduen erdia, jendartearen haitezkunde publikoaz emanen da: bestea, berri, juze multzo on batez, zeintzuen artean, hizkun- tzalari, poeta, argitaratzaile, kritikari, ukanen baititugu.

Berauek haxe kontuan hartuko dute:

- Kantarien betebeharrak kreativez, dela poesiaren aldetik, de- la musikaren arloan.
- Olerki, kantatuen esannahia.
- Abestien balore poetikoak.
- Musikaera eta olerkieren euskalduntasuna.
- Balio interpretatzaile.
- Euskararen kategoria.

Sariak jarraikoak izanen dira:

- 1.ª 7.000 pez.
- 2.ª 4.000 pez.
- 3.ª 2.500 pez.
- 4.ª 1.000 pez.
- 5.ª 1.000 pez.
- 6.ª 1.000 pez.

Era berean, bidajearen gastuak jasatzeko zertxobait emanen zaio talde orori.

Inork parte hartu nahi badu zentsuraren zerengatik kontu- haxeak bidali beharko ditu:

- 1) Taldearen izena.
- 2) Taldeko kantarien izen-deiturak.
- 3) Identitate-kartaren zenbakia eta emaitzaren eguna.
- 4) Bizitokiak.
- 5) Gurasoen izen-deiturak.
- 6) Kanta guztien letrak eta itzulpenak, hiru aldiz eskribi- tuta. Beste bi gehiago bidaltzea ontzat hartuko litzateke.

Leku honetara bidaliko dira:

ANAITASUNA (Basauriko sariketarako)
Jardin Txikerra 1-1.º
BILBAO-12

BLAS DE LEZO

ETXE ONTAN DAUZKAZU SAGARDO, ARDO GAIN-GAINEKOAK
ETA EDARI GUZTIAK

Blas de Lezo Kalea, 6
Urrutizkiña: 41 20 65

DONOSTIA

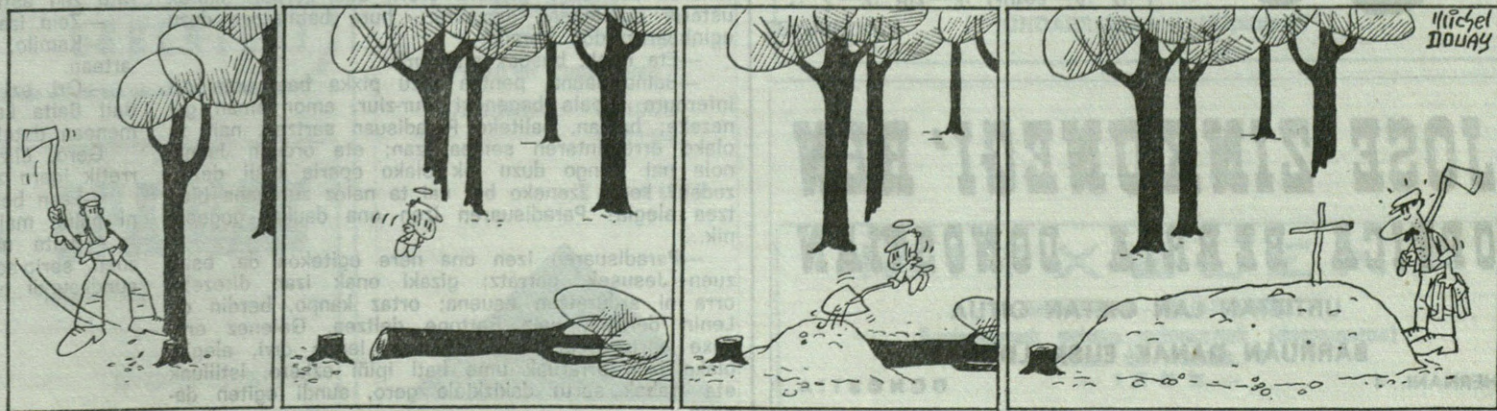
ETXEKO- ANDRE: IRAUN ARAZI ZURE
ARROPEI ONOKO JABOI ONEKIN:

JABON LAGARTO

Zure garbiketa makinaz egiten ba'dezu
ATOMIZADO LAGARTO — jaboia erabili beti
Eskuz ba'zabiltz, LAGARTO — jaboia bear dezu erosi

JABON LAGARTO, garbiketarako jaboia bakarra
Etxeko-andrearentzat neskekamerik egokiena.

JABON LAGARTO!

IZKIRIMIRIAK

TXOMIN "TAKETA"REN EZKERRA...

Jai illuntzi batean Txomin "Taketa"k burrukan egin zuan, bere la-gunik onenarekin egin ere; bai ba, konfiantza geiago ere bai ta...

Jakiña, biaramonean an ziran iruzkiñak edo komentarioak lantokian otordudo denboran...

"Bai gizona, batac "mimimi" ta bestiak "momomo", berotu ta asarretu gaittuk eta azkenian burrukia. Onton genbiltzala, ontan genbiltzala, "kasuenzotz"! joten juat ezkeraz okotzian... DA UTS!"...

"MUNDRU" TARREN ATERALDIAK...

Oralfiengo "mundrau"tar "mundrau"tar batek aonelaxe "erautsan" (esaten zuan)...

"Merikuek zainketako ta zainketako, "belosidadie" daukodala ta "belosidadie" daukodala. Zer euki bie'juat (bear juat) nik "belosidadie"!"...

ANKETAN BEINTZAT EZ ASKO!"...

EUSKAL MITOLOJIA...

Orai berriki ikasia det baserritar jator bategandik euskal mitolojia pusketa polit au...

"Egoaizeak mendebal aldetik ekarri omen zuan emaztea, baiña oni ez omen zioten doterik eman.

Arrezkerokoak omen dira "Egoaize" jaunaren umore txar guziak; bultzada, putzada, ate-dranbateko ta furrustadak, eta ifioiz baita ostots edo turmoi ta tximista...

Jakiña, orrenbesteraifiozko zakarkeriaz geroenean emaztea agertzen da odei zaparradetan negarrez, edo negar ixilla darilla, mendebal aldetik datorren "eultxamarra" (euri-xamarra edo euri-antxa), sirimiri edo lanbroa...

Orra zein joku darabilten "Egoaize" jaunak eta "Mendebal" andreak. Geroenean adiskidetzen omen dira ta "Egoaize" jaunaren urrenko muruskaldirarte".

Aor ba dotore asko azalduta egoaizearen eta mendebalaren joka-bideak.

Gero esango dute baserritarrek motz xamarrek dirala irudimenez...

TXOMIN

ZALDI-JAUZKA

LE

RE	LI	TZA	BA
O	EZ	E	O
BA	ZU	DU	AS
NAI	RI	DE	(1) GU
ZU	TXI	KOK	(20) TE

Lenengotik asi ta ajedrezeko zaldi-jauzak egiñik, ogeigarrenean amaituaz, Ramon y Cajal ospetsuaren esakuna arkituko dezute.

AGERPENA

RAMON Y CAJAL
ZAI ASKOK NAI EZ BA DUTE.
"GUTXI BALIO DEZU, ZURE ERIO."

JOSE ZINKUNEGI' BEN
OPTICA BERRIA DONOSTIA

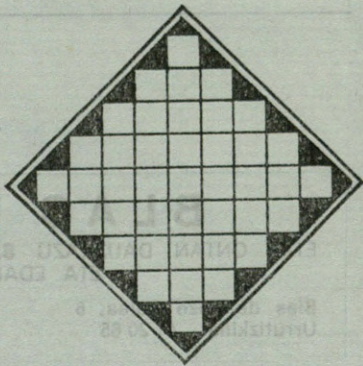
URTIETAN LAN OIETAN OITUA

BARRUAN DANAK EUSKALDUNAK

HERNANI. 4

DONOSTIA

LAUKOKER

ZEARRETARA

1: Azkenengoa.—2: Bi aldiz, birritan.—3: Zure ta nerea.—4: Ze-kale, ainegu.—5: Zorabiatzeak, xar-mandurak.—6: Arrai mota.—7: (aa) Ziria, txotxa.—8: Zebatu, mendu.—9: Zer?

GOITIK BERA

1: Azkene.—2: (aa) Alaitasun, atsegin.—3: Aroa, garaia.—4: Amaitze, bukaera.—5: Axatze, axukatze.—6: Zurekoi, zure burukeri.—7: (aa) Puska, kosko.—8: Oarpen, gaztigu.—9: Anitztasun atzizkia.

AZALPENA

1: Z.—2: Biz.—3: Gurea.—4: Zi-kirio.—5: Zorakeketa.—6: Potakar.—7: atziz.—8: Ez.—9: E.
GOITIK BERA
1: Z.—2: ZOP.—3: Gira.—4: Bu-katze.—5: Zirikatze.—6: Zerekoi.—7: alite.—8: Oar.—9: K.
ZEARRETARA
1: Z.—2: Biz.—3: Gurea.—4: Zi-kirio.—5: Zorakeketa.—6: Potakar.—7: atziz.—8: Ez.—9: E.

IPUIA

DON KAMILO eta BATAIOA

Egun batean, don Kamilo eskallera batera igota zegoen, San Joseren irudiaren koroia argi-argitsu utzi naian; ta orra, gizon bat eta bi emakume sartu ziran elizan. Aietako bat, Peponeren emaztea zan. Burua itzulita galde egin zien etor-berriei zer nai zuten.

—Bada emen zerbait bataio-bearra duena, erantzun zuen gizonak. Eta emakume batac pardela bat erakutsi zuen, aurtxo bat barruan zeukala.

—Nork egin du ori? galdetu zuen don Kamilo, eskallerratik jektiaz.

—Nik, erantzun zuen Peponeren emazteak.

—Zure senarrarekin ala?

—Ez, zurekin! Ara bestea berriz! Zer uste duzu, zuk? ihardetsi zuen ark, asarre bizian.

—Ez dago asarretzeko zerik, erantzun zuen don Kamilo sakristiara zijoala; zuen partidu orretan maitasun librean onartzen duzuela badakit, zerbait entzun nik nago-eta. Aldare-aurretik igaroaz, burua makurtu ta begi-keifu bat egin zion Jesusi.

—Aditu al duzu? esan zion aopean, bere poza ezin gordekerik, ziri ederra sartu diet orain Jainko-gabe petral oiei, bai orixe!

—Ez esan asatakeriarik, don Kamilo! erantzun zion Kristok suminduta. Jainkogabe izan balira ez zuten beren aurtxoak batalatzera ekarriko. Peponen emazteak masailleko bat eman balizu, merezi zenduena besterik ez zizun emango.

—Peponeren emazteak arpegian ikutu baldin barenindu, nik iru oiek batean garrondotik eldu eta...

—Eta, zer? galdetu zuen Kristok, zorrotz.

—Ba... deus ez; esaera bat baizik ez zan, erantzun zuen don Kamilo presaka ta jeikiatz.

—Kontuz ibilli, don Kamilo!

Gero, bear bezela jantzita bataio-ontzira urreratu zan.

—Nola jarriko diogu izena? galdetu zion Peponeren emazteari.

—Lenin, Libero, Antonio, erantzun zuen onek.

—Orrela bada, joan zaitzete Rusiara, an bataiatu dezaten, ihardetsi zuen, geldi-geldi, don Kamilo ontzia estaliaz. Talo-pala añaiko eskuak zituen apaizak, eta iru lagunak, txintik atera gabe, irten ziran elizatik. Don Kamilo orduan sakristia aldetik izkutuan jotzen saiatu zan, baiña Kristoren bozak geraazi zuen.

—Don Kamilo, orain bai dollorkeri aundia egin duzula! Tira, lagun oiei otsegin eta bataiatu zaiezu umea.

—Jesus, erantzun zuen ark, etsi eziñik; gogoan artu bear duzu gero, bataio ez dala txantxetako gauza; bataioa, gauza sakaratua dala; bataioa...

—Zer da ori don Kamilo? bataioa zer dan erakutsi naiko al duzu? Neri, asmatu dudana onixeri? Berriz esaten dizut makur aundi-aundia egin duzula; irudi egizu umetxo ori bat-batean iltzen dala; Paradisuaren sartzen ezipada, zure errua izango da orduan.

—Jauna, ez dazagun alperreko dramarik egin. Zer dala-ta il bear zuen umeak? Arrosaren antzekoa da, presko ta zuria...

—Ori etzaio ajola, mar-mar egin zuen Kristok; tellaren bat buru gafiñera erori, edo gorputz ikarak usterik gutxienean arrapatu... hura bataiatzea duzu eginbearra, don Kamilo.

—Eta onek, besoak altxaturik:

—Baiña Jauna, pentsa zazu pixka bat; ume ori infernura zijoala bagenekiz ziru-ziru, amor eman genezake; baiñan, baliteke Paradisuaren sartzea, naiz ta olako erremintaren semea izan; eta orduan Jauna, nola nai izango duzu nik olako oparia biali dezaizudan? Lenin izeneko bat nai ta naiez zuregana bialtzea alegia? Paradisuaren izen ona daukat gogoan, nik...

—Paradisuaren izen ona nere egitekoa da, esan zuen Jesusek, garratz; gizaki onak izan ditezela, orra ni arduratzen nauena; ortaz kanpo, berdin da Lenin deitzea, naiz Bottone deitzea. Geienez ere, auxe sartu bear zenion buruan jende orri, alegia, olako izen arraruak ume bati ipiñi ezker, istilluak eta trabak sortu dakizkiola gero, aundi egiten danean.

—Ederki ba! erantzun zuen don Kamilo. Nik beti errua. Alegiñak egingo ditut ordea oker egiaña zuzentzen. Itz oiek esan zitueneke, norbait sartu zan elizan. Pepone zan, umea besoetan zekarrela Atea morroilloz itxi zuen, eta:

—Enaiz emendik irtengo —esan zuen— nere semea bataiatua izango dan arte, nik aukeratutako ize-narekin.

—Orra jauna esan zuen aopean don Kamilo. Ikusten ze nolako jendekalsea dan au? Zaude, bai, aiekiko asmo onez beterik, aiek ostikoka artuko zaltuzte!

—Jarri zaitzez aren lekuan; aren postura konpre-nitzen saiatu bear dugu, onartzen ezipadugu ere. Don Kamilo ordea burua astindu zuen, etsi-gaitz.

—Berriz ere diot ojukatu zuen Peponek zenaizela emendik mugituko arik eta nere semea bataiatuko duzun arte, nere gogora bataiatu ere. Eta aurtxo alki batean utzirik, txamarra erantzi, alkandoraren maukak jaso zituen eta don Kamilogana urbildu zan, bera jotzeko itxura gaiztoan.

—Jesus! otoiztu zuen onek, zuri nagokizu! Bi-dezkoa ba-deritzazu edozein gizonek zure apaizetarik bat indarrez artzea, egin bedi zure naia; baiña ez arritu ta ez errenkuratu gero, baldin alako batean norbaitek txekor bat ekarri ta bataiatzera beartzen ba-nau! Bein amor eman, ezkerre beti amor eman bear!

—Bai noski. Baiña zuk bitartean konpreni-azi bear zenioke...

—Eta bera mutur-joka asten ba-zait?

—Ordun ar itzazu muturrekoak, don Kamilo; burutu ta sufritu ukaldiak, nik bezelaxe. Don Kamilo, Peponeri buruz.

—Ongi da, Pepone, esan zion; zure aurra bataiatua irtengo da emendik; ez ordea, zorigaiztoko izen oiekien. Ez ifiola ere!

—Don Kamilo —kurrunka egin zuen Peponek— gogoratu geo sabela minberatua dudala oraindik, gerrekoan eta mendian jo ninduen bala hura dala ka-USA; begira gero azpiko golperik eman, edo ta bes-tela alki bat artuko dut nik, eta...

—Egon lasai, Pepone, danak ganbara aldean sartuko dizkizut. Eta au esanaz zartako bat galanta zuzendu zion belarri ondora.

Bata gizakote mardula bazan, bestea ez zan makala; besoak ere burnizkoak zituzten, eta orrela din-bidanba elkar joka asi ziran bero bai bero, aldeari txinpartak ateratzen zizkiotela. Ogeiren bat miñut-tan gisa ontan, su ta gar eta ixilik aritu ondoren, ona don Kamiloren belarrietara eltzen dan boz bat, argi-argi onela esaten diona:

—Eup! Don Kamilo, emaiok maetraillean!

Aldareko Kristo zan. Baita don Kamilo eman, eta Peponek lur jo zuen, patata-zaku baten antzera. Bertan beera gelditu zan amar bat miñutuz; gero jeiki, kokotza igurtzi, txamarra jantzi, lepo-zapi gorriaren korapilloa txukundu, ta umetxo jaso zuen. Don Kamilo zai zegokion ordurako, tente-potente, bataiontzi-ondoa, arkaitza bezin irmea. Pepone urre-ratu zan astiro.

—Zein izen jarriko diogu? apaizak galdetu.

—Kamilo, Libero, Antonio, esan zuen besteak, ortz-artean.

—Ori ez! Deitu dezagun Libero, Kamilo, Lenin. Bai! Baita Lenin ere! Arako oiek, Kamilo bat aldamean dutela, ez dira bat ere kaltegarriak eta!

Gero, elizkizuna bukatuta, don Kamilo aldare-aurretik igaro zanean, Kristok irri-parrez esan zion:

—Esan bearrik ezta don Kamilo, politika arazoetan ni baiño maixu ohea zerala...

—Baita muturreko-gauzetan ere, Jauna, erantzun zuen, serio-serio don Kamilo, kopeteen zeukan txori aundi-aundi bat igurtzitzen zuen bitartean...

«Mondo piccolo. Don Camillo».
Giovanni Guareschi.

R. BOZAS-URRUTIA, itzulgilea.

politika, bai Paillasoaren Meza eta Teologia

POLITIKA esan dut, ez politikakeria. Eta politika esatean, benetako errigintza, esan nai dut: erriko seme ta alaba bakoitza, gizatalde on ta librean, gizatasuna osora eramateko erriak berak eta bere ordezkariak egin bear duten lana. Alako politika ez da jolas bat, ez albo-ratu leiken kapritxu bat; alako politika naita nai-ez gizapersonak bizkar gainean bear dun zama utziezinezkoa dugu.

Badabill ontaz gure artean amaiatxo kezka. Gure kristau-taldean artean, alegia. Eta lerro auen bitartez argitasun batzuk zabaldu nai dizkiet gaur. Zergatik? Kristau-taldeetatik politika uxatu egin bear dala, diote batzuk. Errexegi ari dira izketa ortan, lasaia egin oi da lo, ala pentsatuz. Baña egin dezagun ots: kristau-talde batek politika egin bearra dauka! Begira:

1) Kristau-alkargoaren **ONARRIA** badakigu zertan dagon. **GIZATASUN OSOA** artu duan Jainko-Seme artan. Gizatasuna, gizon osoa. Orri begiratu bear dio kristau-taldeak. Gauzak, erakundeak eta munduari ezarritako katroamala guztiak onak dituzte, giza-persona ori oso-tzeko ba-dira. Ortarako ez ba-dira, jo gaiztotzat eta kaltegarritzat.

2) Kristau-alkargoa geranez, gure gidari dan Kristo gizon galduen billa etorri dala ez dugu ahaztuko. Zapalduenak, galduen! Orregatik, kristau-alkargoa zapalduenen alde itzuliko da, baña egirik eta zuzen-tasunik inoiz saldu gabe. Ortarako justizi osoz egingo dan legedi zuzena sortueratzeko, aspertzeke, borrokatuko da.

3) Kristau-alkargoa Jainkosemen askatasuna bidetzat artu dun taldea izango da. Orregatik, egiazko askatasuna gizartean galdutako ez dedin, alegiñak egiten ditu. Eta diktadurazko agintaritzak bat luzarorako ez du inoiz ere ontzat artuko, ez gorririk, ez zuririk. Utzi gizonari gizon izaten!, ots-egingo du itzez eta egitez.

4) Kristau-alkargoak ez du erria lider baten mendean multzotuta ikusi nai, ezta banakatasun eta bakoizkerian sakabanatuta ere. Kristok erakutsita, badaki batasuna bear dala errian. Baña batasun ori, alkar-izketari eta danon arteko rdurkizunari eragiñaz lortu bear dala ere badaki. Buru bakarrek nagusitzari gorroto izango dio. Eta agintaritzak nork eta nola eraman, mai aundi baten inguruan exeritako erri elduak erabaki bear duala, esango du.

5) Kristau-alkargoa, Kristo Buru bakar baten gorputz bat dala jakinik, guztion berdintasunaren eredu ta eskale izango da errian. Bakoitzaren askatasuna ta nortasuna errespetatuz, berdintasun ori lortzen aleginduko da; ez arrazak, ez klaseak, ez erlijioak deseindu bear ez duan berdintasuna, alegia.

6) Kristau-alkargoak —Kristo Argiarengandik datorrelako— agiri-agiriko politika garbia maiteko du. Eta azpi-lana ta ixilpeko saldukeri ta tranpak gorroto izango ditu. Erriari dagozkion arazo guztien berri osoa jakiteko eskubidea ots-egingo du. Eta sekreto-zale dan agintaritzarik ez du ontzat artuko.

7) Kristau-alkargoak badaki bere indarra Jainkoaren Itzarengandik datorrela. Eta, orregatik, ondo ibiltzen dan itz guztiari ere errespetu aundia izango dio. Ortik, erriaren itzarentzat eta alkar-izketa jatorra-rentzat askatasun osoa naiko ta eskatuko du. Eta gizarteko itza lotu, ixilduerazi ta zigorkatzea, pekatu-aunditzat salatuko du.

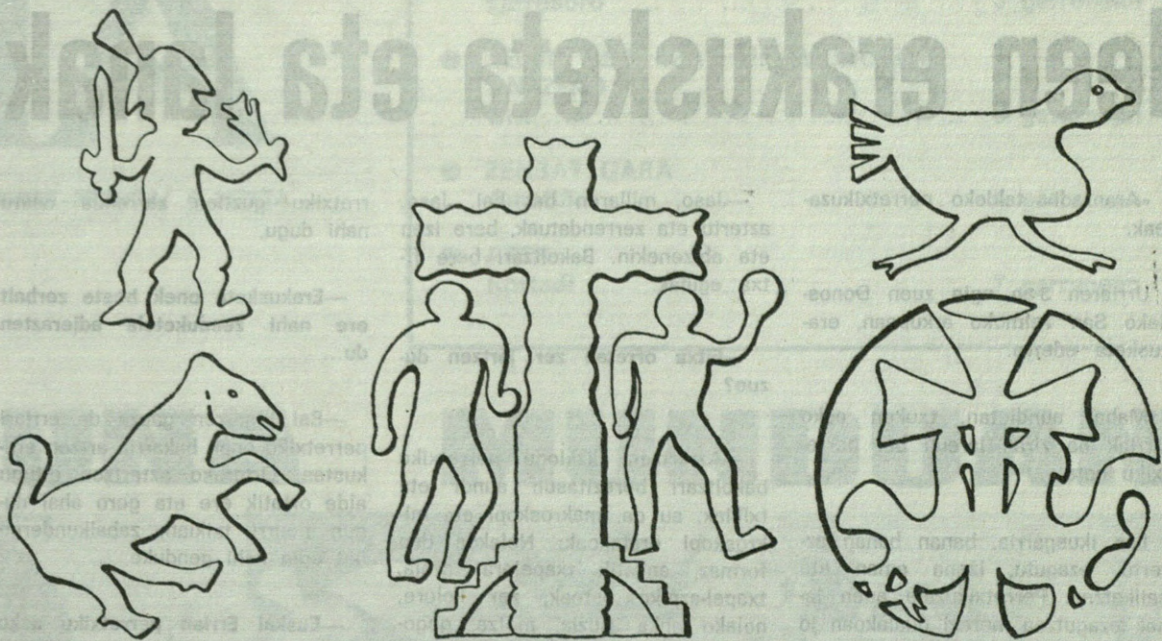
8) Kristau-alkargoak badaki, bere Buru Kristok erakutsita, gure gizarteko egitekoa ez dala inor menderatzea, gizartearen serbitzua egitea baizik. Betor indarra, bañan tamañan ta neurri justuetan bakarrik, gizataldearen eskubideak galdutako ez ditezten. Baña utikan indarra, indarra dalako, inoren eskubide sakratuak kentzeko ta deseintzeko danean!

9) Kristau-alkargoak badaki —jakin bear du— mundu guztiko gizadia anaiztat artu bear duala. Orregatik ez da bere barruan sartuta, bere buruari ta aberriari bakarrik begira egongo. Eta inguruko arraza, erri ta gizataldeekin bear diran alkartasun on guztiak egiten erakutsiko dio bere jendeari ta erriari.

Alako politika baten alde egin dezagun lan. Zar ta gazte, erriaren egizko ona lendabiziko elburutzat arturik eta bata besteari eskua emanaz.

(“Goiz-argi”tik jasoa)

Aita Agirretxek

Titiriteroak gaur gure errian... Komedianteak gure enparantzan. Par eragille, païaso bat neri Teologia erakutsi naiaz. Paillaso teologo? Buru bapoa dauka; ez ordea zerrautsez bete. Ez da nornai bere pentsaeretan. Bere barruko bizitza aberatsenetakoa iruditu zait.

PALLASUAK.—Mezatar? Askotan joan oi naiz. Ez beti. Izan ere gure Mezak negar-gurea sortzen didate. —Negar guria? Zergatik baiña?

PA.—Igandea, Meza, festa eguna da. Kristoren piztutara berritzen degun egun alala. Festa itxurarik ez dut ikusten gure Meza-Batzarretan. Denak arpegi illunez, soldadu bat Koronel baten aurrean bezela. Beti gauza bera ikusten, gauza berdiñak entzuten. Kristo piztu dalako, pozez zorutzen dauden Batzarrak baiño, aspertutakoen Batzarrak dirudi gaur eguneko gure Mezak.

—Sakon-sakona, barru barrukoa izan ditekela alaitasun ori.

PA.—Barru-barrukoa, sakon sakona eta kampa leertu ez? Paillaso triste bat nai ni; badakit par-eragiñazten. Nere esanekin algaraz agertzen dute beren poza jendeek. Lotsarik gabe, irri eta par egiñaz, elkar alaitzen dute. Zergatik ez beste orrenbeste Kristau Batzarretan? Zergatik ez agertu bakoitzak bere zoria Mezan?

—Ain dituzu gauza serioak Meza eta Elizako gauzak.

PA.—Ta umore ona, irriparra, algar, deadar otsa, txaloak, Ez ote dira benetan gauza serioak? Seriotasuna zer da? ure aldaetako santuen arpegi illuna eukitzea? Beren egilleak bezin zozoak dira gaur eguneko Mezak. Nork eratu dituzte guzientzat Meza berdiñak? Fraille eta apaiz jakintsuek noski. Geienetan buruz jantzitako gizonak, gai sakonetan murgildutakoak, irakasle ospetsuek, beren gaiak serioak eta arpegi illunez aintzakotzat artzen dituztenek... Askotan ordea, psikoloji aldetik, gizona bear ain bat eza-gutzen ez dutenek.

—Gizon jakintsuek izan ezik, Nork eratu bear ditu kristau Mezak?

PA.—Oiek bakarrik ez beintzat... Beren meza izan bitez beren kidekoentzat... Era ortara Jainkoak al-kartzen badira, orain arte bezela jarrai bezate. Nik ordea, Kristo piztutakoarekin, ezin dut poztu biotza orrelako mezatan. Jaungoikoaren illetak egiten ari gela iruditzen zait.

—Zaude isillik, gizona; Irudimen bizikoa zera orra-tio era orretara gauzak ikusteko.

PA.—Ain justu ere Paillaso batek sobera duen irudimena falta azie gaur eguneko Meak eratzten di-

tuzten oiei. Festa, jai eguna, senti nai dut nik Me-zatan. Kolorea, irudimena, parra, algarak, dira gaur egunean poza eta zoriontasuna adierazteko. Zergatik ez ori bera Mezatan?

—Paillasuek eratu bear ote dituzte emendik au-rerako Mezak...?

PA.—Zergatik ez guk, geureak eratu...? Orain ar-tekoak, nai duten guzientzat, errespetatzen ditut. Gaur egunean, askori ez diote deus adierazten gaurko Me-zak. Eleizak ustutzen ari dira. Paillasuak eraturako Mezatarra, bear bada, zuk uste baiño gelago letorke... Irriparra eta algaraz ez ote dut posible Kristo senti-tzea, bere mezua (mensajea) jasotzea, eta bizitzako konpromisoak artzea? Kristau zoroak, kristau pailla-sook, bizitzako ez bear eta naigabeak barrezka era-man nai ditugunok, Zergatik ez dugu eskubide, gure Batzarrak gure erara egiñik, gure Kristo gure bar-neetan sentitzeko?

—Egia esateko, ez dakit zer erantzun.

PA.—Begira, Fede aundiko paillasoa naiz ni; ziur naiz Kristoren erlijioa ez dala ilko; baiña aldaketa aundiak egin bearrean dago. Gaurko erara fedea eta alaitasuna alkatu bearrean gera. Asi gaitezen Meza Santutik.

—BIRAO aunditzat joko dituzte gaur eguneko kris-tau askok orrelako Mezak.

PA.—Zergatik? Kristo ez ote da gizon? Gizonari dagozkio par eta esperantza. Parre eragiten ez da-kien Eleiza Gizonaren esperantza sortzen ez dakian Eliza da eta denboraz esperantzaz ustuko den Eliza. —Orain arte Elizak ez du orrela jokatu ta...

PA.—Ez noski; Agintaritzak aundi, aalmen eta indar biziko Estatu baten antzeko ezagutu baltegu gure Eliza. Orrelako Elizak, serioak eta latz artu bear ara-zoak. Orrelako Elizan eziñ umorerik izan. Guk nai degun Eleizak ordea beartsua, paillaso bat bezin apala, erriko eta zerbitzaria izan bear du. Orrelako Elizan errazki sartuko ditugu umore, irripar eta algar. Eta bizitzako gurutzak, Kristorekin eta irripar eta alga-rarekin bat egiñik, erraxago eraman aal izango dugu.

Ona emen Paillaso baten Teologia. Orrelako Teo-logiarik eziñ ditekela sor Gotzaitegi eta fraille etxeetan. Baiña... Paillaso onen esanak ez ote Teologia? Pai-llassoaren esanok aserre ote Ebanjelio eta Pastoralaz?

Paillaso buru-aundi alena. Naaste-borraste ederra utzi didak nere baitan. Ez duk irriparririk letererazi nere eza-paietan; ainbat gutiengo algararik. Gorputz illa be-zin serio utzi nauk.

Arostegitar Jokin

Ez Merkenak

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira ganadu on, indartsuak, Eta nora jo jakin bear du baserritar burutsuak, Berebiziko aragi pillak; gañera esne putzuak, Oiek guziak berekin ditu Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

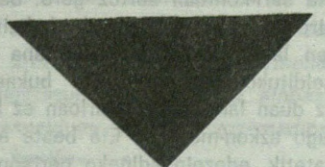
ERRETERI

ATE OPARIK

JATONTZI TA MAI - TRESNAK

Victor Pradera, 2
Urrutizkiña: 425700

DONOSTI

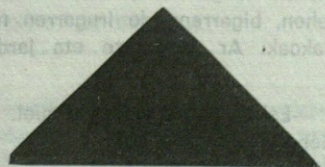
ECHABE

ETXABE'REN
Mueble - Etxea

Fuero'en Enparantza

Urrutizkiñak: 84 10 78
84 11 24

ZARAUTZ

BAR ETA JATETXEA

Antonio

Norberaren aukeran Jana.—Txuleta orreak, ezin obeak

Avda. Gral. Mola

Urrutizkiña: 84 16 31

ONDARRABIA — (Gipuzkoa)

MITXELENA

DITXUTEGIA - ERLOJUTEGIA

Euekeldunak uakatu salneurriak (deskontuak)

Avda. de Francia, 1

— I R U N —

'Aranzadi'ko perretxikuza- leen erakusketa eta lanak

«Aranzadi» taldeko perretxikuza-leak.

Urriaren 3-an egin zuen Donostiako San Telmoko arkupean, erakusketa ederra.

Mahai aundietan, txukun asko jarriak ba ziran lareun bat perretxiku bota.

Lan ikusgarria, banan banan aztertut, ezagutu, izena eman eta sailkatzea. Perretxikuzale auen lanak ezagutzea merezi dualakoan jo dugu taldeen buru dan Joxe Migel Larrañagarengana.

—Zer dala ta, erakusketa eder au?

uoiz

—Urtero bezala, egun auetan ospatzen ditugu Nazio-arteko Mikoloji-Egunak. Ain zuzen, Urriaren iru lehen egunetan. Gaur, azken egunez, erakusketa au prestatu dugu.

—Erakusketaz kanpo zer gehiago egin duzue?

—Orain dala lau urte egin ohi dugunez, iru egun auetan itzaldiak antolatzen ditugu: Itzaldi bat, erraza, perretxikuen berri ezer ez jakin eta zerbaite ikasteko prest daudenentzat. Bigarren itzaldia zer edo zer ikasiak direnentzat. Eta nahi duen jende guzientzat egiten dugu, gaiñera, ibillera luze samarra, perretxiku billa. Aurten Uitz aldera joanak gera eta andik ekarritako perretxiku asko dago gaurko erakusketan.

—Zenbat perretxiku mota izango ote dira mahai-gain auetan?

—Irureun eta irurogeitik gora. Askok bildu da aurten.

—Gu galdu ere egingo giñake ainbeste «russula», «morchella» eta abar artean. Zer jakintsu talde edo zerate emen aritzen zeratenak?

—Dakizun bezala «Aranzadi» elkarteko talde bat da perretxiku zaileona. Emen zaletasun ori besterik etzaio eskatzen etorri nahi duanari. Eta ala biltzen gera batzuen batzuk zerbaite ikasi eta nai duenari erakusteko.

—Zer lan egiten dituzue urtean zear?

—Orain lau urte bildu giñan, bakoitza bere aldetik genbiltzen perretxikuzale batzuk. Lehenbizi iru lagun giñan eta gero bostera irixi eta orain amar, amabi bat gera. Gure lehenbiziko lana edo egin nahia, Euskal Erriko perretxikuen zerrenda edo katalogoa egitea. Au da, Euskal Errian zer perretxiku mota azaltzen diran aztertu eta adieraztea. Au lan aundia da, urte asko eskatzen dituen.

—Orain arte zenbat mota billatu dituzute?

—Jaso, millaren bat bai. Jaso, aztertu eta zerrendatuak, bere izen eta abizenekin. Bakoitzari bere fitxa egiñak.

—Fitxa orretan zer jartzen duzue?

—Aztertzen dizkiogu perretxiku bakoitzari berezitasun aundi eta txikiak, au da, makroskopi eta mikroskopi eratakoak: Nolakoa dan formaz, ankatik txapelera, azala, txapel-azpiko ostiak, zer kolore, nolako anka (luzia, motza, gogorra, biguñia, borobilla, mutur-zorro-tza), esporak zer kolore, zer forma, zer zatiketa, zistiriak, kutikula. Eta ola erabakitzen da ziur zer perretxiku-mota dan.

—Eta ikasketa auen bidez zer lortu nahi duzue?

—Euskal Errian baso asko ari da galtzen. Behar bada, perretxikuak ere galtzen joango dira. Guk nahi gendukena da gure atzetik datoztenak edo etorriko direnak jakin dezatela zer perretxiku-aberastasun izan dan Euskal Errian.

—Eta basoan izaten diran perretxikuak bakarrik biltzen al dituzue?

—Ez perretxikuak izaten dira lurra dagoen edozein lekutan, basorik ez bada ere izaten dira leku askotan: zelaietan, arboletan bertan, landaretan. Gure lana ikastea da eta edozein motakoei garrantzia ematen diogu. Esate baterako, legamia eta peniziina berak ere perretxikuak dira. Egia da guk bai biltzeko, bai jateko, bai txarrak direla adierazteko jasotzen ditugun perretxiko gehinak basoetan eta zelaietan azten dirala. «Goi-maillako perretxikuak» deritzenak.

—Nola sortu zan «Aranzadi» barruan talde au?

—Esan bezala, orain lau urte bildu giñan lehenbizikoak. Baiñan ez giñan ain lehengo: Izan ere, Telesforo de Aranzadi berak, 1897-garren urtean idatzi zuen «Euskal-erriko Perretxikuak» liburua. Bertan eun bat perretxikuren izen-abizenak eta aurkibideak ematen zituen. Esan diteke garai artako lanik aundienetako izan zana, perretxiku-arloan, Aranzadi jaunarena.

—Eta zer beste erritan dira gai au ikasi zale?

—Perretxikutan orain arte gehiena ikasi dutenak Erdiko Europarrok dira: Alemania, Frantzia, Belgikakoek. Or jakintsu asko dago eta liburuak ere bai: Romagnesi, Kühner, Bourdot... Baiña gu asi giñan batez ere Aranzadiren liburutik. Aranzadi bera Barzelonako Unibersidadeko maixu izan zan, perretxiku-gaian. Aren liburuaren parekorik ez da oraindik España osoan azaldu. Gure elkarteak aren lanari jarrai nahi lioke. Euskal Erriko pe-

rretxiku guztien zerrenda osatu nahi dugu.

—Erakusketa onek beste zerbaite ere nahi zenduketela adierazten du...

—Bai bigarren gauza da erriari perretxiku onak bakarrik artzen erakustea. Ortarako aztertzen ditugu alde ortatik ere eta gero ahal dugun neurri txikian, zabalkunderen bat egin nahi genduke.

—Euskal Errian perretxiku asko biltzen al da?

—Bai. Batzutan pentsatzen dugu gehiegi biltzen dala, esan nahi dut. Txarrak ere biltzen direla. Orren-gatik, urtero ospatzen ditugun egun auetan, itzaldietan esaten dugu nola bildu, nola ezagutu eta jendeari kontuz ibiltzen erakutsi. Zientzia aldetik egiten dugun lanak beste onetara ere bultzatzen gaitu.

—Lan-leku egokirik eta diru laguntzarik izaten al duzue?

—Lan-lekua, San Telmoko gelaren batzutan. Eta diru aldetik, zori txarrez, gaizki. Egun auek eratzeko Aurrezki Kutxa Munizipalak lagundu digu baiñon gaiñontzekoan nahiko lan ibiltzen dugu zerbaite egiteko, liburuak erosteko, mikroskopio-azterketak egiteko, laboratorio lanetarako. Erakunde ofizialak ez dute seriozki artzen jakintza-arloa. Eta ain da aberatsa Euskal Erria naturaleza aldetik...

—Ez al duzute lelaketarik, sari-ketarik egiten?

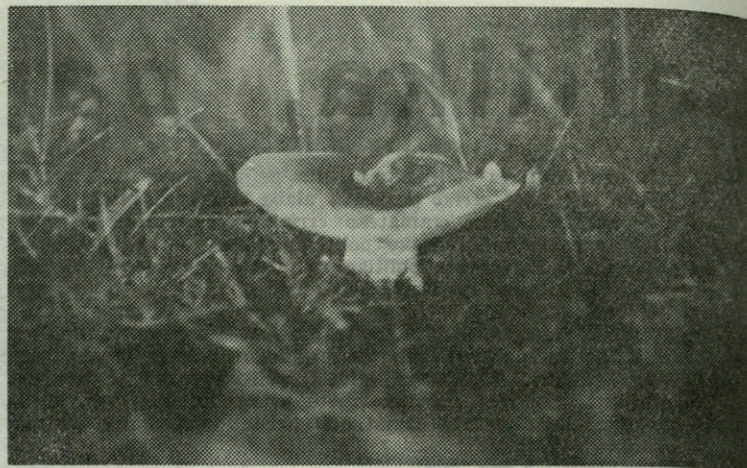
—Guk ez. Gu joaten gera, dei egiten digutenean, beste errietan egiten diran txapelketetara: Tolosa, Leitza, Galdakano, Gasteiz. Baiñan gure lana ez da ori. Guk ikasteagatik egiten dugu, ez sari bat izateagatik. Gaiñera, guk, edozeiñek billatutako perretxikuak danon artean aztertzen eta zerrendatzen ditugu, talde-lana egiten dugu emen. Eta sari-kontuan sartuz gero, beste giro batetan arkitzen da bakoitzaren lana. Gurea gerorako lana da, geldituko dan lana. Eta bukaerik ez duan lana, jakintza-arloan ez baitago azken-mugarik. Eta beste alde batetik, edozein adineko pertsonentzat egokia dana. Nor ez diteke perretxiko billa joan? Gu emen ezaten gera astelen illunabarretan, igandean bildutakoekin lan egiten. «Aranzadi»-tik dei egiten diegu nahi dueng guztioi. Ateak zabalik daude. Eta a zer nolako poza artzen dan, liburuetan eta ikasi dezun zerbaite mendira joan eta an arkitzen danean!

—Ikasi duen jendearen poza...

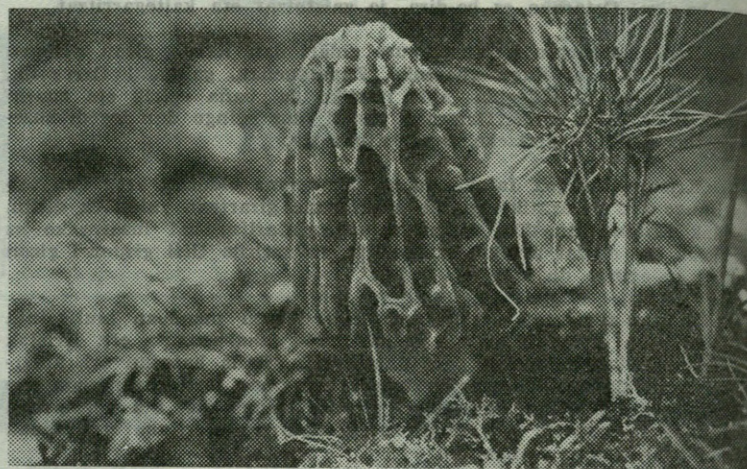
—Ala da. Onera datoztenek, emen izango ditue liburu batzuk, lehen, bigarren edo irugarren mailakoak. Ar dezazkete eta jardun.

—Eskerrikasko, Joxe Migel. Zorionak zuen lanagatik.

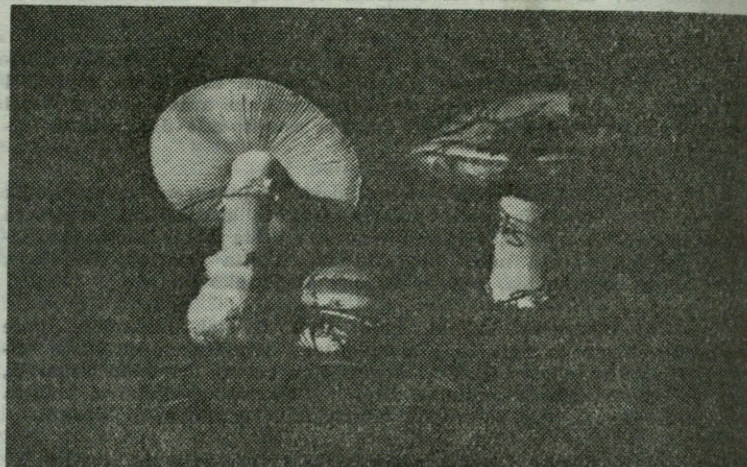
Errialde

Gibel-urdiña (Russula vesca)

Karraspina (Morchella costata)

Lanperna Orixia (Amanita gemmata)

Helvella crispa

Esnato (Lactarius volemus)